

Aktualnost pedagoških principa Živana Bezića za cjelovit odgoj čovjeka

Kurta, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:786367>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Sveučilišni diplomski studij
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

ELENA KURTA

**AKTUALNOST PEDAGOŠKIH PRINCIPA
ŽIVANA BEZIĆA ZA CJELOVIT ODGOJ
ČOVJEKA**

Diplomski Rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Sveučilišni diplomski studij
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**Aktualnost pedagoških principa Živana Bezića za cjelovit
odgoj čovjeka**

Diplomski rad

Student/ica:

Elena Kurta

Mentor/ica:

dr. sc. Ante Sorić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Elena Kurta**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Aktualnost pedagoških principa Živana Bezića za cjelovit odgoj čovjeka** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 26. lipnja 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. BIOGRAFIJA	8
3. PEDAGOŠKA BIBLIOGRAFIJA	10
3.1. KNJIGE	10
3.2. ČLANCI	10
3.3. PEDAGOŠKA TRILOGIJA	11
4. IZABRANE PEDAGOŠKE TEME I SADRŽAJI	13
4.1. DEFINICIJA ODGOJA I PEDAGOGIJE	13
4.2. ZAJEDNIČKI ODGOJNI CILJEVI, METODE I SREDSTVA	15
4.3. VJERSKI ODGOJ	29
4.4. ULOGA ODGOJITELJA	32
5. BEZIĆEVI MODELI ODGOJA U RAZVOJNIM FAZAMA ČOVJEKA DJETINJSTVO I MLADOST	34
5.1. DJETINJSTVO	34
5.2. MLADOST	38
5.3. PEDAGOŠKI PRIJEDLOZI ZA POTICANJE RAZVOJA CIJELOVITA ČOVJEKA	40
6. VAŽNOST I ZNAČAJ BEZIĆEVE PEDAGOGIJE ZA DANAŠNJI ODGOJ	44
6.1. SAMOODGOJ	44
6.2. INTEGRALNI ODGOJ	45
6.3. ODGOJNE VREDNOTE	46
7. ZAKLJUČAK	49
8. LITERATURA	51
9. ŽIVOTOPIS	54

Aktualnost pedagoških principa Živana Bezića za cjelovit odgoj čovjeka

SAŽETAK

U ovom se radu istražuje životni put i pedagoški doprinos don Živana Bezića, poznatog hrvatskog svećenika, pedagoga i teologa, čije je djelovanje ostavilo dubok trag u području odgoja i pedagogije. Fokusirajući se na Bezićevu predanost obrazovanju mladih i njegova duboka vjerska uvjerenja, rad analizira njegov pedagoški pristup koji i danas ostaje relevantan. Kroz biografski prikaz, istražuje se njegovo iskustvo kao svećenika i pedagoga te utjecaj turbulentnih vremena hrvatske povijesti na formiranje njegovih pedagoških stavova. Središnji dio rada analizira ključne teme i sadržaje koje je Bezić promovirao, uključujući njegovu definiciju pedagogije kao znanosti o odgoju i obrazovanju. Dalje istražuje odgojne ciljeve, metode i sredstva koje je primjenjivao, posebno naglašavajući perspektivu vjerskog odgoja i ulogu odgajatelja prema Bezićevim stavovima. Poseban naglasak stavljen je na integralni odgoj kao ključni koncept koji promiče cjelovit razvoj ličnosti, prepoznajući važnost duhovnog i moralnog razvoja mladih. Rad zaključuje da Bezićev naglasak na integralnom odgoju odražava važnost holističkog pristupa u obrazovanju, potičući razvoj svih aspekata djetetovog bića i izgradnju pozitivnih međuljudskih odnosa. Integrirajući duhovnost, moralne vrijednosti i razvoj intelekta i tijela, integralni odgoj pruža temelj za formiranje budućih generacija koje su osnažene, uravnotežene i spremne suočiti se s izazovima suvremenog svijeta.

KLJUČNE RIJEČI: Živan Bezić, odgoj, integralni odgoj, vjerski odgoj, vrednote, načela

The Relevance of Živan Bezić's Pedagogical Principles for the Complete Education of a Person

SUMMARY

The master's thesis explores the life and pedagogical contributions of Don Živan Bezić, a renowned Croatian priest, educator, and theologian whose work has left a profound mark in the field of education and pedagogy. Focusing on Bezić's dedication to the education of youth and his deep religious convictions, the thesis analyzes his pedagogical approach, which remains relevant to this day. Through a biographical account, it examines his experiences as a priest and educator, and the influence of turbulent times in Croatian history on the formation of his pedagogical views.

The central part of the thesis analyzes key themes and concepts promoted by Bezić, including his definition of pedagogy as the science of education. Furthermore, it explores the educational objectives, methods, and resources employed by Bezić, with particular emphasis on the perspective of religious education and the role of educators according to his beliefs. Special attention is given to integral education as a fundamental concept fostering the comprehensive development of personality, recognizing the importance of spiritual and moral development in youth.

The thesis concludes that Bezić's emphasis on integral education reflects the significance of a holistic approach in education, encouraging the development of all aspects of a child's being and the cultivation of positive interpersonal relationships. By integrating spirituality, moral values, intellect, and physical development, integral education lays the foundation for shaping future generations that are empowered, balanced, and prepared to face the challenges of the contemporary world.

KEY WORDS: Živan Bezić, education, integral education, religious education, values, principles

1. UVOD

Don Živan Bezić, istaknuti hrvatski svećenik, pedagog i teolog, svojim životnim djelom ostavio je dubok trag u području odgoja i pedagogije. Njegova predanost obrazovanju i odgoju mladih te njegova duboka vjerska uvjerenja oblikovala su njegov pedagoški pristup koji je i danas izuzetno relevantan. U ovom diplomskom radu istražiti ćemo životni put don Živana Bezića, njegovu pedagošku bibliografiju, ključne teme i sadržaje koje je promovirao, njegovo definiranje pedagogije, odgojne ciljeve, metode i sredstva koje je primjenjivao, te njegovu perspektivu vjerskog odgoja i uloge odgajatelja.

Biografija don Živana Bezića oslikava život posvećen službi i odgoju mladih. Rođen u 20. stoljeću, Bezić je prošao kroz turbulentna vremena hrvatske povijesti, ali se isticao svojom predanošću odgoju i obrazovanju. Njegovo bogato iskustvo kao svećenika i pedagoga utjecalo je na formiranje njegovih pedagoških stavova i pristupa. U dijelu posvećenom pedagoškoj bibliografiji don Živana Bezića analizirati ćemo ključne radove i tekstove koji su oblikovali njegov pedagoški pristup. Njegove ideje o odgoju, obrazovanju i ulozi odgajatelja bit će detaljno istražene i kontekstualizirane unutar suvremenih pedagoških teorija i praksi.

Jedna od ključnih tema koju je don Živan Bezić isticao jest definiranje pedagogije kao znanosti o odgoju i obrazovanju te kao temeljne discipline koja proučava procese formiranja ličnosti i razvoja čovjeka. Njegova definicija pedagogije će biti analizirana i kritički prosuđena u kontekstu suvremenih pedagoških teorija. U nastavku, istražiti ćemo odgojne ciljeve koje je don Živan Bezić promovirao, kao i metode i sredstva koje je koristio u odgojno-obrazovnom procesu. Njegova perspektiva vjerskog odgoja bit će posebno istaknuta, s osvrtom na ulogu vjere u formiranju moralnih vrijednosti i karaktera mladih. Nadalje, analizirati ćemo uloge odgajatelja prema Bezićevim stavovima, kao i modele odgoja koje je promovirao, posebno u kontekstu razvojnih faza djetinjstva i mladosti. Njegova vizija integralnog odgoja bit će naglašena kao ključni koncept koji promiče cjelovit razvoj ličnosti.

Kroz ovaj diplomski rad, istaknuti ćemo važnost Bezićevih teza za suvremeni odgoj i obrazovanje, naglašavajući relevanciju njegovih ideja u kontekstu integralnog odgoja. Don Živan Bezić ostaje inspiracija i izvor dubokih pedagoških spoznaja koje pružaju temelje za razumijevanje i unaprjeđenje odgojno-obrazovne prakse i teorije.

2. BIOGRAFIJA

Životno djelovanje don Živana Bezića ostavilo je neizbrisiv trag u hrvatskoj teologiji, filozofiji, ali i pedagogiji. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu je 2017. održan i znanstveni skup o životu i djelovanju Don Živana Bezića u sklopu kojeg je Slavko Kovačić (2007) iznio njegovu opširnu biografiju.

Životni put don Živana Bezića započinje 18. svibnja 1921. godine u Grohotama na otoku Šolti. Prva četiri razreda osnovnoškolskog obrazovanja pohađao je u svome rodnom mjestu, a zatim nastavlja osam gimnazijskih razreda u splitskoj Biskupskoj klasičnoj gimnaziji. Po završetku gimnazije don Živan Bezić nastavlja svoj obrazovni put na Visokoj bogoslovnoj školi u Splitu, no s obzirom na to da se škola za vrijeme njegova pohađanja zatvorila, studij nastavlja na Katoličkoj bogoslovnom fakultetu u Zagrebu te ga na koncu završava na Visokoj bogoslovnoj školi u Zadru (Kovačić 1990).

U životu don Živana Bezića bilo je mnogo teških situacija koje su se događale još od djetinjstva i mladenačke dobi kada je ostao bez oca, a zatim i brata. Izazovi su se nastavili nizati kroz čitavi život, a posebno je važno istaknuti kako je „samo nekoliko dana prije nego je trebao biti zaređen za svećenika, silom bio odveden u partizane te nedugo poslije toga u borbama kod Posušja u Hercegovini bio teško ranjen (10. listopada 1943.), zarobljen te odveden u Mostar u njemački zatvor“ (Kovačić 2007: 715). Bezić je zapravo potvrda hrvatske tragedije iz razdoblja Drugog svjetskog rata. U koncentracijskim logorima proveo je 18 mjeseci, a svoje svjedočanstvo donosi u knjizi „U sjeni krematorija. Uspomene jednog logoraša“ u kojoj prevladava ideja besmislenosti rata i ubijanja. Nakon oslobođenja zaređen je za svećenika 29. lipnja 1945. godine. Međutim, njegova „kalvarija“ ne prestaje te biva progonjen i za vrijeme Titove Jugoslavije, a na njega je čak i izvršen atentat 1950. godine. Unatoč tome otvoreno se suprotstavljao komunističkoj ideologiji (Sorić 2021). Kovačić (2007: 717) navodi kako je iskustvo iz logora, iako strašno, za don Živana Bezića bilo izvor inspiracije unatoč tome što je „vršeći službe župničku, odgojiteljsku i poslije profesorsku stalno patio od teških glavobolja i nesаницe, što je bila posljedica neliječene rane i logoraških patnji“. Dočekao je slobodnu domovinu, a za vrijeme Domovinskog rata intenzivno je radio na obavještanju svijeta o ratnom stanju u Hrvatskoj (Sorić 2021).

Osim svećeničkog djelovanja, don Živan Bezić istaknuo se i u znanstvenom djelovanju što potvrđuje i činjenica da mu je 7. listopada 1989. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu uručena i diploma počasnog doktorata kako bi mu se dalo zasluženo priznanje

(Kovačić 1990). Njegova najistaknutija djela bave se teološkom tematikom, no u njegovom opusu od više od nekoliko stotina bibliografskih jedinica možemo pronaći široki spektar tematika koje su uglavnom imaju zadatak pomoći čovjeku da dosegne svoj duhovni optimum (Kovačić 2007). Kovačić (2007: 73) smatra da postoji pet elementarnih djela don Živana Bezića i to su: „Kršćansko savršenstvo, Pastoralni radnik, Pastoralni rad, Pastoralna služba i Tko je apostol?“.

U kontekstu ovog rada nama je posebno važno pedagoško djelovanje don Živana Bezića. On je i sam rekao kako je imao potrebu pomoći dezorijentiranim roditeljima, nastavnicima i pedagozima nakon što su bili dezinformirani ideologijom komunizma te im ponuditi zdrava odgojna načela i modele odgajanja (Sorić 2021) te se iz tog razloga upustio u pedagoški rad. Njegov je pedagoški opus poprilično širok, a najistaknutija je trilogija koju sačinjavaju knjige „Razvojni put mladih“, „Biti čovjek, ali kako?“, „Zašto i kako odgajati?“.

Don Živan Bezić preminuo je 17. rujna 2007. godine u Kliničkom bolničkom centru Split. Iza sebe je ostavio brojne knjige i članke na korist budućim generacijama.

3. PEDAGOŠKA BIBLIOGRAFIJA

Već smo ranije istaknuli kako je don Živan Bezić uz sav svoj rad dao i značajan doprinos pedagojskoj znanosti u Republici Hrvatskoj. Napisao je brojna vrijedna pedagoška djela u svrhu pomoći roditeljima, ali i učiteljima te odgajateljima. Njegova glavna misao vodilja je integralni odgoj kojega tumači u svim svojim komponentama. Pedagoško djelovanje don Živana Bezića je na jedinstveni način posvećeno mladim ljudima, pa je u tom kontekstu važno razmotriti i pedagoške modele koji su potencijalno aktualni i za današnju pedagošku praksu.

3.1. KNJIGE

Među pedagoškim knjigama Don Živana Bezića zasigurno se najviše ističe pedagoška trilogija koju sačinjavaju knjige „Biti čovjek! Ali kako? (1996)“, „Zašto i kako odgajati? Ciljevi, metode i sredstva odgoja“ (1990) te „Razvojni put mladih: djetinjstvo i mladost (1994)“. No, u kontekstu pedagoških knjiga važno je istaknuti i naslov „Etika i život“ (1995) (unatoč tome što je namijenjena studentima medicine) koja se bavi temom etike i njene veze sa svakodnevnim životom. Knjiga se koristi filozofskim pristupom kako bi razmotrila različite aspekte etike, kao što su moralni principi, odgovornost i svijest. Knjiga se fokusira na to kako etički principi mogu pomoći u rješavanju svakodnevnih izazova i kako ih primjenjivati u svakodnevnom životu. Bezić također razmatra kako društvo i kultura utječu na naše moralne stavove i kako se suočavamo s etičkim dilemama. Jednostavnije rečeno, ona se usmjerava na osobni odgoj, a Pozaić (1995: 617) govoreći o spomenutoj knjizi Don Živana Bezića navodi: „Osobni odgoj etički je odgoj. Osoba je dio zajednice. Čovjek nije radi zajednice, ali ne može bez zajednice. Stoga ima svoje neizbježive moralne odnose, dakako prava i obveze, u zajednici: obitelji, društvu, naciji i čovječanstvu“.

3.2. ČLANCI

Baveći se odgojem i pedagogijom, Živan Bezić je napisao brojne članke koji čine značajan opus njegovog djelovanja. U svom članku „Elementi psihološkog i socijalnog odgoja ličnosti“ (1969) bavi se prvenstveno odgojem budućih svećenika, ali se sam članak može promatrati i kroz prizmu šire populacije. Ističe kako je od posebne važnosti da se odgojitelji bave odgojem temperamenta i karaktera odgojenika, te generalno naglašava važnost psihološkog i socijalnog odgoja mladeži (Bezić 1969). U kontekstu pedagojskog djelovanja važno je još spomenuti i njegov članak „Psihološki profil djece školske dobi“ (1973) u kojem se osvrće na neke osnovne

religiozne, odgojne i katehetske aspekte razvoja djece uz nastojanja da ponudi kvalitetan psihološki profil djece u dobi od 7 do 11 godina. Također, ističe se i njegov članak „Što znači odgajati?“ (1977) u kojem razmatra različite definicije odgoja, produbljuje razmišljanje o odgoju te jednostavno nastoji odgovoriti na pitanja koja je uloga odgoja u ljudskom životu te u čemu se očituje bit i svrha samog odgoja. U svom članku „Kršćanski odgoj“ (1978) ističe kako pedagojska znanost nastoji unaprijediti čovjeka u čemu joj uvelike može pomoći religija te uvodi pojam integralnog odgoja, odnosno onog odgoja u kojem je prisutna i vjera. Ističe kako kršćanski odgoj ne smije biti suprotnost pedagogiji već samo u njene temelje utkati vjeru. Značajan doprinos pedagojskoj znanosti Bezić je dao i člankom „Suvremena pedagogija“ (1978) u kojem nastoji razmotriti nova pedagoška saznanja i razvitak suvremenih pedagoških ideja s posebnim naglaskom na temeljima suvremene pedagogije. Odgojem se Bezić intenzivno bavio, a važno je još posebno razmotriti njegova razmatranja dana u članku „Waldorfska pedagogija“ (1999) u kojem pohvaljuje njena načela i metode, ali kritizira njene ciljeve ponajprije zato što ju smatra pseudoreligijskim.

3.3. PEDAGOŠKA TRILOGIJA

Već smo i ranije istaknuli kako je među Bezićevim pedagoškim djelima zasigurno najvažanija trilogija „Biti čovjek!, Ali kako? (1996)“, „Zašto i kako odgajati? Ciljevi, metode i sredstva odgoja(1990)“ te „Razvojni put mladih: djetinjstvo i mladost(1994)“. U knjizi „Biti čovjek! Ali kako?“ (1996) Bezić razmatra pojam odgoja te svrhu istog. Raspravlja o svim mogućnostima odgoja, ali i o odgojnim potrebama. Odgovore nudi iz perspektive moderne pedagogije, novih pedagojskih škola, ali i iz perspektive kršćanskog odgoja. Također, spomenuta knjiga iznosi i teze o odgojiteljima te svim odgojnim čimbenicima koji sačinjavaju proces odgoja. Knjigu je podijelio na tri poglavlja – prvo se bavi čovjekom i odgojem, drugo odgojnim vrednotama, dok se treće usmjerava na odgojne faktore. U prvom poglavlju „Čovjek i odgoj“ govori o tome što odgoj uopće podrazumijeva, kakve su mogućnosti odgoja te njegove potrebe, kakav je kršćanski odgoj i što o svemu tome govori suvremena pedagogija. Drugo poglavlje pod nazivom „Odgojne vrednote“ bavi se čovjekom i njegovim vrednotama, s posebnim naglaskom na pedagoškim i odgojnim vrednotama. U tom poglavlju razmatra i značaj te njegov odgoj, a nudi i tipologije temperamenta. U zadnjem poglavlju „Odgoji faktori“ razmatra roditelje kao prve odgojitelje, a zatim učitelje i profesore te svećenike kao čimbenike odgoja djece i mladih. Knjiga „Zašto i kako odgajati? Ciljevi, metode i sredstva odgoja“ (1990) odgovara na nova pitanja poput čemu nam uopće koristi odgoj te koji je najbolji način odgajanja. Dakle, knjiga

govori o odgojnim ciljevima, metodama i sredstvima. Knjiga je koncipirana kroz tri dijela – prvi „Odgojni ciljevi“, drugi „Odgojne metode“ i na kraju treći „Odgojna sredstva“. U prvom dijelu kroz dva poglavlja „Ciljevi“ i „Ideali“ Bezić govori o terminologiji, različitim pogledima, ciljevima integralnog odgoja te vrednotama i motivima. Drugi dio iznosi odgojne metode, didaktičke metode te odgovara na pitanje optimalne odgojne metode kroz poglavlja „Metodologija“, „Odgojna metodika“ i „Najbolja metoda“. Treći se dio kroz poglavlja „Odgojna sredstva“, „Odgojni troplet“, „Odgoj akcijom“, „Dinamičan odgoj“, „Disciplina“, „Odgojne sankcije“ i „Plus ultra“ reflektira na metode i sredstva odgojnog postupka kao i na igru, suradnju, te metode nagrade i kazne kroz odgojno vodstvo. Na koncu, knjiga „Razvojni put mladih“ (1994) razmatra probleme odgajanja posebno iz perspektive razvoja. Iznosi i osnovna načela odgoja s obzirom na razvojne faze osobe, odnosno o fazi duševnog i tjelesnog razvoja. Podijeljena je na dva dijela koja su realizirana kroz dvanaest poglavlja i pedeset i jedno potpoglavlje. U prvom poglavlju pod naslovom „Razvojna psihologija i pedagogija“ razmatra koliko roditelji poznaju svoju djecu, koje su razvojne faze djeteta, kakvi se problemi periodizacije pojavljuju te na koncu kako uopće odgajati. U drugom poglavlju pod nazivom „Ljudski pupoljci“ razmatra rano djetinjstvo te odgojne postupke u tom razdoblju. Treće poglavlje „Mališani“ bavi se općim oznakama djece predškolske dobi, njihovim tjelesnim i psihosocijalnim razvojem kako i počecima vjere. Čvrto poglavlje pod nazivom „Sedmogodišnjak/inja“ razmatra početak školovanja. U poglavlju „Odrasla djeca“ Bezić govori o osmogodišnjacima i devetogodišnjacima te odgojnim postupcima u toj dobi. Iduće poglavlje nazvao je „Tišina pred oluju“ i u njemu obrazlaže kraj djetinjstva, na što se nastavlja poglavlje „Odgojne smjernice“ u kojem govori o općim odgojnim smjernicama s posebnim naglaskom na dječju vjeru. Drugi dio započinje poglavljem „Oluje puberteta“ u kojem postavlja definiciju puberteta te sve krize s kojima se čovjek susreće u tom razdoblju. Na to se poglavlje nadovezuje „Odgoj pubescenta“ u kojem iznosi opća odgojna načela, duševno dozrijevanje i izgradnju karaktera. Poglavlje „Mladenačko doba“ pretežno se bavi psihologijom mladosti te mladenačkim problemima, a poseban dio posvećen je vjerskim problemima mladih. Na to nadovezuje poglavlje „Današnja mladež“ u kojem razmatra mlade u svijetu i mlade na ovom području. Na koncu, knjiga završava poglavljem „Elementi psihološkog i specijalnog odgoja ličnosti“ u kojem razmatra što je to ličnost te na koje se sve načine odgaja. Svaka od spomenutih knjiga može stajati kao samostalna bibliografska jedinica, no punu vrijednost dobivaju tek kad ih se razmatra u kontekstu trilogije.

4. IZABRANE PEDAGOŠKE TEME I SADRŽAJI

Možemo zaključiti da je odgoj je složen i višedimenzionalan proces kojim se usmjerava i oblikuje ponašanje, vrijednosti, stavovi i osobnost pojedinca. Odgoj započinje od najranije dobi, kada djeca počinju usvajati temeljne društvene norme i vrijednosti od svojih roditelja, skrbnika i drugih značajnih odraslih osoba u svom životu. Međutim, odgoj ne prestaje nakon djetinjstva - on se nastavlja kroz cijeli životni vijek, utječući na to kako se osoba razvija i kako se odnosi prema svijetu oko sebe. Važno je da odgojna praksa bude fleksibilna i prilagođena potrebama pojedinca, te da uključuje različite vrste iskustava i prilika za učenje, kako bi se razvila cjelovita, uravnotežena i etički osviještena osoba. Na tom tragu je odgoj proučavao i Živan Bezić, iznoseći vlastite terminološke odrednice, zapažanja i metode odgoja.

4.1. DEFINICIJA ODGOJA I PEDAGOGIJE

Govoreći o pedagogiji Bezić (1996b: 36) smatra kako je ona uistinu prava znanost o odgoju, no osim toga ona je i „vještina, umjetnost“. Iz definicije pedagogije autor isključuje obrazovanje, koje mnogi autori smatraju sastavnicom pedagogije, navodeći: „Ako ono znači samo umnu izobrazbu, onda je to već uključeno u pojam odgoja (no ako se ostane samo na intelektualnom obrazovanju, a zanemari se odgoj volje i srca, onda, doduše, imamo obrazovana čovjeka, ali ne i odgojena). Nadalje, obrazovanje postoji i izvan odgoja – npr. obrazovanje odraslih“ (Bezić 1996b: 36).

Kako bi definirao pedagogiju u svim svojim sastavnicama, Bezić (1996b) iznosi podjelu pedagogije. Tako označava „historijsku“ pedagogiju kao onu koja se bavi povijesnim aspektom odgoja. Zatim, „sistematsku“ pedagogiju čija je zadaća sustavno proučavanje pedagogije kao cjeline, a dijeli ju na „teorijsku“ i „praktičnu pedagogiju. „Teorijska“ pedagogija obuhvaćala bi čisti znanstveni opus pedagogije kroz dvije grane „deskriptivnu“ i „normativnu“. „Deskriptivna“ pedagogija usmjerena je na odgojne činjenice, dok je „normativna“ usmjerena na načela i zadatke odgoja. „Praktična“ pedagogija kao predmet interesa ima praktičnu problematiku odgoja koju razmatra kroz dvije grane „opću“ i „posebnu“. „Opća“ pedagogija se bavi generalno svim problemima odgajanja, dok se „posebna“ usmjerava na specifična područja i probleme kroz odgajaničke „razvojne faze, zdravstvena stanja, deformitete, moralna zastranjivanja mladeži ili društvene uvjete njihova odgoja“ (Bezić 1996b: 38). Na ovaj način autor nudi puno razrađenije objašnjenje pedagogije od jednostavne definicije koja označava pedagogiju kao znanost o odgoju.

Nastavljajući razmatranje pedagogije Živan Bezić je ponudio i definiciju odgoja prema kojoj temelji svoja odgojna načela i metode. On navodi da je odgoj: „svjesno i namjerno djelovanje zrelih osoba oko pravilnog razvoja nedozrelih osoba kako bi i one postale zrele osobe“ (Bezić 1977: 342). Bezić se aktivno bavio pojmom odgoja te ga nije samo naznačio i definirao već je želio ući u srž pojma postavljajući pitanje što ustvari znači odgoj i odgajanje. Tvrdi kako odgoj i odgajanje postoje koliko i ljudi te da su ključni čimbenici u stvaranju ljudskog bića, ali i kompletnog društva (Bezić 1977).

U tom kontekstu autor ističe kako je odgoj stalna promjena na više i bolje jer podrazumijeva rast, razvoj i napredovanje. Takav proces zahtjeva trud i napor, ali u konačnici je to uzbudljiv proces koji može imati pozitivan ili negativan ishod (Bezić 1977).

Bezić (1977) ističe kako je odgoj aktivan proces koji uključuje puno više od pukog pasivnog prepuštanja prirodnim zakonima. Autor tvrdi da je odgoj aktivan proces koji uključuje biološke, psihološke, oblikovne, aksiološke, personalne i društvene aspekte, kao i proces usavršavanja. Autor naglašava da odgoj nije samo pasivno prepuštanje prirodnim zakonima, već aktivna suradnja između odgajatelja i odgojenika koja se temelji na davanju i primanju. Biološki proces odgoja podrazumijeva podržavanje, uzdržavanje, othranjivanje i razvijanje novonastalog života, s posebnim naglaskom na fizičku brigu o djetetu. U svim jezicima i odgojnim praksama, fiziološke potrebe djece se stavljaju na prvo mjesto. Kada je riječ o psihološkom procesu odgoja, autor naglašava da je duševna komponenta čovjeka neophodna za odgoj, jer čovjek nije samo fizičko, već i duhovno i razumno biće. Odgoj ne može biti samo temeljen na fizičkim potrebama, jer se smatra da je zrela osoba ona koja je i duhovno formirana. Autor ističe da je odgoj ljudski proces koji se vođen ljudima koji okružuju odgojenika, s ciljem stvaranja novih ljudi. Zbog toga, autor smatra da je odgoj zapravo oblikovni proces u kojem jedna osoba oblikuje drugu.

Isto tvrdi i Vukasović (2001) koji u svojoj podjeli odgoja kao prvi kriterij navodi podjelu prema bitnim sastavnicama čovjeka koja obuhvaća tjelesno vježbanje (uzrečica „u zdravom tijelu, zdrav duh“) koje je važno za očuvanje zdravlja, dok se intelektualni razvoj (kojim se čovjek odvaja od životinja) mora njegovati radi napretka u znanstvenom području. Moralno obrazovanje je nužno kako bi se pojedinac uklopio u društvo i prihvatio njegove etičke norme, dok je estetsko obrazovanje povezano s prirodnim sklonostima čovjeka prema estetici i umjetnosti. Radno obrazovanje naglašava produktivnost i aktivnost pojedinca u svim aspektima života. Vukasović (2001) nadalje navodi podjelu prema dobi, mjestu odgojne djelatnosti te

prema vremenu. Može se primijetiti kako i Bezić ima slične poglede na sve ono što odgoj obuhvaća.

Na kraju, Bezić (1977) naglašava da je odgoj personalan proces koji se temelji na međuljudskim odnosima, odnosno odvija se između ljudi. Bez odnosa i veze između odgajatelja i odgojenika, ne može biti odgoja. Posebno ističe da je odgoj društveni proces jer je moguć samo u društvu. Da bi došlo do odgoja, potrebno je postojanje društva, čak i ako je to samo obitelj kao mikro jedinica društva.

4.2. ZAJEDNIČKI ODGOJNI CILJEVI, METODE I SREDSTVA

Bezić (1996b: 12) navodi kako je cilj „ono čemu neka osoba teži, razlog zašto i za što osoba djeluje, stvar je subjekta koji djeluje (finalitas subjectiva). Vazda je osobno obojen i motiviran“. Autor detaljno razrađuje terminologiju odgojnih ciljeva te navodi da s obzirom na sadržaj mogu biti „općeniti, djelomični i specijalni“, s obzirom na doseg ciljevi su „opći“, s obzirom na vrijeme oni su „bliži, dalji i konačni“, a iz vjerskog stajališta oni su „naravni, religiozni i kršćanski“ (Bezić 1996b: 16).

Bezić (1996b) razmatra i odgojne ciljeve koje postavljaju određeni odgojni pogledi pa navodi kako najčešće prevladavaju pragmatički ciljevi odgoja koji ističu zdravlje, uspješnost i sreću često svodeći pedagošku filozofiju na razinu hedonizma i utilitarizma. Odmah uz pragmatičke ciljeve stoje i funkcionalistički ciljevi odgoja prema kojima sve što postoji ima svoju funkciju u nečemu. Naturalistički ciljevi odgoja slijede prirodne mogućnosti djeteta te izostavljaju kulturu, vjeru i školu u svrhu povratka prirodi. Nasuprot naturalističkim ciljevima odgoja nalaze se tradicionalni ciljevi koji u fokusu imaju očuvanje ranije uspostavljenih tradicionalnih dobara i vrednota. Na koncu, možemo govoriti i o individualističkim ciljevima odgoja koji zagovaraju karakter i želje pojedinca neovisno o kulturi i okolini u kojoj se razvija. Autor spominje kako suvremena pedagogija u konačnici uvijek pronalazi nove odgojne ciljeve te su svi spomenuti samo neki od mogućih odgojnih pristupa. No, s obzirom na to da je u središtu odgoja čovjek u nastajanju zbog kojeg sam proces odgoja i postoji, Bezić (1996b) smatra kako u prvom planu stoje humanistički ciljevi odgoja.

Razumijevanje odgojnih ciljeva ključno je za oblikovanje učinkovitih pedagoških strategija i praksi. Suvremena pedagogija suočava se s raznolikim pristupima odgoju, od pragmatičnih do humanističkih, svaki s vlastitim implikacijama za razvoj djeteta i društva. Kroz kritičku analizu

različitih odgojnih ciljeva, možemo osvijetliti raznolikost pedagoških pristupa i potaknuti daljnju refleksiju o ciljevima odgoja u suvremenom kontekstu.

Kao što smo istaknuli, Bezić (1996b) ističe nekoliko ključnih odgojnih ciljeva prisutnih u suvremenoj pedagogiji, svaki odražavao određenu filozofsku perspektivu i prioritete u odgoju. Pragmatički ciljevi odgoja naglašavaju važnost zdravlja, uspješnosti i sreće djeteta, često s tendencijom da pedagošku filozofiju reduciraju na razinu hedonizma i utilitarizma (Dewey, 1916). Prema Beziću, ovaj pristup sugerira da je svrha odgoja postizanje praktičnih ciljeva koji donose trenutačno zadovoljstvo i korist pojedincu.

S druge strane, funkcionalistički ciljevi odgoja promiču efikasnost i produktivnost pojedinca u društvu, reflektirajući funkcionalističku teoriju obrazovanja. Ovaj pristup pretpostavlja da obrazovanje treba pripremiti pojedinca za njegovu ulogu u društvu te ga opremiti vještinama i znanjima potrebnima za obavljanje određenih funkcija.

Naturalistički ciljevi odgoja ističu prirodne mogućnosti djeteta i promiču povratak prirodi kao ključnom aspektu razvoja. Ovaj pristup može se protumačiti kao naglašavanje autentičnosti i spontanosti u djetetovom učenju i razvoju, smanjujući naglasak na institucionalno obrazovanje i formalne strukture.

Tradicijski ciljevi odgoja usmjereni su na očuvanje tradicionalnih vrijednosti i dobara, stavljajući naglasak na kontinuitet s prošlim generacijama i njihovim vrijednostima.

Pojavljuju se i individualistički ciljevi odgoja, koji stavljaju naglasak na individualne karakteristike i želje djeteta. Ovaj pristup prepoznaje važnost autonomije i osobnog izbora u procesu odgoja.

Nadalje, humanistički ciljevi odgoja, kako su istaknuli Maslow (1943) i Rogers (1951), stavljaju čovjeka u središte procesa odgoja, promičući razvoj ličnosti i potencijala djeteta. Ovaj pristup naglašava važnost empatije, razumijevanja i podrške u poticanju cjelovitog razvoja djeteta kao individue.

Kroz ove različite ciljeve odgoja, Bezić (1996b) ukazuje na raznolikost pedagoških pristupa i filozofija koje oblikuju odgojne politike i prakse, ističući potrebu za holističkim pristupom koji uvažava različite aspekte djetetova razvoja i okoline.

Da bi mogli ostvariti odgojne ciljeve moramo izabrati određene odgojne metode. Bezić (1996b: 49) smatra da „odgojna metoda je ona koja se brine za promišljeno i plansko odgajanje“. Kao takva ona u fokusu mora imati zadane odgojne ciljeve. S jedne strane Bezić (1996b) postavlja pedagoški monizam koji ističe postojanje samo jedne prave metode, dok s druge strane postavlja pedagoški pluralizam koji ističe više mogućih metoda u ostvarenju istog cilja. Smatra kako je u teoriji pedagoški monizam u pravu, dok u praktičnom smislu ipak daje prednost pedagoškom pluralizmu.

Kako bi neka metoda bila primjerena, Bezić (1996b), smatra da mora biti individualna i imati na umu potrebe odgojenika. „Individualni odgoj vodi računa o dobi, spolu, ćudi, zdravlju, vjeri, obrazovanju, potrebama i sposobnostima gojenca“ (Bezić 1996b: 50). Posebno ističe važnost brige o zanemarenoj, napuštenoj i djeci s poteškoćama te kako bi im trebalo pružiti različite oblike podrške i prikazati im vrijednosti koje odgovaraju njihovim sposobnostima za usvajanje istih.

Govoreći o odgojnim metodama, Bezić (1989) ističe važnost pronalaska ravnoteže u odgoju te izbjegavanje pretjerane strogoće ili pretjerane blagosti. Umjesto toga, treba koristiti pozitivne metode i izbjegavati negativne. Primjerice, umjesto kažnjavanja, treba više hvaliti učinjeno djelo nego samog odgojenika. Također, potrebno je poticati samostalnost odgojenika umjesto da se neprestano traži poslušnost. Svaki odgojenik se mora sagledati individualno i uzimati u obzir njegove specifičnosti i karakteristike. Autor također naglašava važnost suradnje s odgojenikom kako bi odgoj bio uspješan, a ne samo dresura. Odgojenik koji se osjeća voljenim i prihvaćenim će rado surađivati s odraslima.

Za potvrdu Bezićevih tvrdnji o odgojnim metodama, oslanjamo se na suvremene pedagoge i istraživače koji proučavaju područje odgojnih pristupa i metoda. Primjerice, u vezi s važnošću prilagodbe odgojnih metoda individualnim potrebama djeteta, istraživači poput Howarda Gardnera ističu raznolike pristupe učenju kako bi se zadovoljile različite inteligencije kod djece (Gardner, 1983). Ovaj pristup podupire Bezićevu ideju o nužnosti individualnog pristupa u odgoju.

Što se tiče potrebe za ravnotežom u odgoju, pedagozi poput Haima Ginotta naglašavaju važnost pozitivnih pristupa u odgoju djece. Ginott je poznat po svojim idejama o emocionalnom pristupu u odgoju, ističući važnost ljubaznosti i poštovanja u komunikaciji s djecom (Ginott, 1972). Ovo se slaže s Bezićevom preporukom o izbjegavanju pretjerane strogoće ili blagosti te primjeni pozitivnih odgojnih metoda.

Govoreći o važnosti suradnje s odgojenikom, teorija sociokonstruktivizma Lev Vygotskog naglašava važnost društvene interakcije u učenju i razvoju djeteta (Vygotsky, 1978). Prema ovoj teoriji, suradnja s odraslima i vršnjacima igra ključnu ulogu u razvoju djeteta, što podržava Bezićevu tvrdnju o važnosti suradnje u odgoju.

Bezić (1996b: 79) smatra kako je najefektivnija metoda ona u kojoj odgojitelj i odgojenik dijele teret odgojnog čina na način da će odgojitelj:

- „1. osjećati zajedno sa svojim djetetom (međusobna ljubav),
2. misliti na svoje dijete i umjesto njega (pedag. briga),
3. činiti i sam ono što traži od djeteta (pedag. primjer)“.

Bezić (1996b) smatra kako će kvalitetan odgojitelj istovremeno obavljati sve navedene odgojne funkcije bez slijeda. Neće biti ograničen vremenom i obavljat će oblikovanje uma, srca i volje u isto vrijeme, iako u različitim omjerima prema fazi u kojoj se odgojenik nalazi. U ranoj fazi djetinjstva naglasak će biti na usvajanju dobrih navika, dok će u kasnijim fazama biti više fokusiran na razvijanje intelektualnih sposobnosti. Bez obzira na fazu, kvalitetan odgojitelj će dosljedno i primjerom pokazivati pravilan put za odgoj dječjeg srca.

Zaključuje kako se ne smijemo osloniti na jednu metodu odgoja jer svaka od njih ima ograničeno djelovanje. Svaku metodu treba proučiti u teoriji i isprobati u praksi ovisno o individualnim karakteristikama odgojenika. Naravno, one najbolje metode u svojoj srži sadrže jednake ranije spomenute čimbenike (Bezić 1996b).

Prednosti primjene Bezićevog koncepta najefektivnije odgojne metode u praksi dječjeg vrtića uključuju naglašavanje emocionalne povezanosti između odgojitelja i djece, što može rezultirati stvaranjem sigurnog i poticajnog okruženja za razvoj dječjeg samopouzdanja i socijalnih vještina. Osim toga, fokusiranje na pedagošku brigu omogućuje odgojitelju da dublje razumije individualne potrebe svakog djeteta i prilagodi svoj pristup kako bi ih zadovoljio. Također, primjena pedagoškog primjera potiče dosljednost i autentičnost u odnosu odgojitelja s djecom, čime se stvara uzor koji djeca mogu slijediti u svom razvoju.

Međutim, primjena ovakvog pristupa u praksi može naići na nekoliko potencijalnih problema. Prvo, očekivanje da odgojitelj istovremeno obavlja sve navedene odgojne funkcije može stvoriti pritisak i opterećenje za odgojitelja, što može rezultirati smanjenom efikasnošću u radu s djecom. Drugo, nedostatak vremena i resursa može ograničiti mogućnost odgojitelja da posveti dovoljno pažnje i brige svakom djetetu pojedinačno te da bude dosljedan u primjeni

pedagoškog primjera u svakodnevnom radu. Treće, naglasak na razvoju intelektualnih sposobnosti može dovesti do zanemarivanja emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta, što može rezultirati nedostatkom razumijevanja i empatije od strane odgojitelja prema potrebama i osjećajima djece.

U suvremenom svijetu, primjena ovih ideja može biti izazovna zbog složenih životnih okolnosti. Odgojitelji često imaju brigu o više djece istovremeno, što otežava potpunu posvećenost istraživanju razvoja svakog pojedinog djeteta i njegovih potreba. S druge strane, suvremeni način života često ne ostavlja dovoljno vremena roditeljima da primijene takav pristup odgoju.

Iako su ove ideje idealne i vrijedne teženja, njihova praktična primjena može biti ograničena. Stoga, umjesto strogog pridržavanja ovih principa, važno je prilagoditi ih suvremenim uvjetima. Pretjerani pritisak na odgojitelje da dosljedno primjenjuju ove ideje može rezultirati dodatnim stresom, što može negativno utjecati na odgajanje djece.

Ključno je stoga imati razumijevanje i fleksibilnost u primjeni ovih ideja, uz svjesnost o njihovoj vrijednosti kao ideala prema kojima treba težiti. Istovremeno, treba biti svjestan ograničenja suvremenog životnog stila i raditi na pronalaženju ravnoteže između idealnih načela odgoja i praktične primjene u stvarnom svijetu.

Stoga, primjena ovakvog pristupa u praksi zahtijeva pažljivo planiranje, kontinuiranu profesionalnu podršku i prilagodbu strategija ovisno o specifičnim potrebama i karakteristikama djece u dječjem vrtiću.

Osim ciljeva i metoda, za odgoj su nam važna i odgojna sredstva. Bezić (1996b) naglašava da postoji velik broj odgojnih sredstava. Svaki novi događaj s kojim se dijete susreće može postati alat za odgoj ili pak ne. Isto sredstvo, ovisno o situaciji i namjeni, može biti odgojno u jednom trenutku, a neodgojno u drugom. Zbog toga je gotovo nemoguće precizno odrediti broj odgojnih sredstava. Naprotiv, suvremena vremena neprestano povećavaju broj dostupnih odgojnih sredstava. Nadalje, ako promatramo iz perspektive odgojnih ciljeva, onda sredstva mogu biti izravna i neizravna. Pri tome, izravna odgojna sredstva imaju jasnu i svjesnu namjeru, dok neizravna nisu nužno svjesna namjera odgojitelja. Stoga neizravna odgojna sredstva mogu lako postati neodgojna ako ih odgajatelj barem do neke mjere ne osvijesti. Ako govorimo o upotrebi odgojnih sredstava onda ona mogu biti redovita i izvanredna pri čemu su redovita ona koja se kontinuirano koriste u procesu odgoja (primjerice igra), dok se izvanredna primjenjuju u specifičnim situacijama (primjerice nagrada ili kazna). Promatrajući sredstva kroz perspektivu

podrijetla, ona mogu biti prirodna (primjerice rad) i umjetna (ona koja su otkrili ljudi). Takva se sredstva mogu i kombinirati, a primjer kombinacije su igračke. Nudi se i podjela prema kriteriju dječje aktivnosti na aktivna i pasivna sredstva. Prema tom kriteriju aktivna su ona u kojima je odgojenik u potpunosti angažiran, dok su pasivna ona u kojima on podlaže volji odgojitelja. Odgojna sredstva možemo podijeliti i na pozitivna i negativna, s obzirom na učinak. Pri tome su pozitivna sredstva ona koja imaju povoljne odgojne učinke, dok su negativna čista suprotnost. Bezić (1996b) nudi i još jednu podjelu odgojnih sredstava koja je posebice važna za vjernike, a to je podjela na naravna i nadnaravna odgojna sredstva. U takvoj podjeli naravna sredstva su sva ona koja su u skladu s ljudskom naravi, dok su nadnaravna dio Božje milosti i uključuju sakramente, blagoslove i sl.

Kao što je istaknuto, Bezić (1996b) ističe ključnu ulogu odgojnih sredstava u odgojnom procesu djece, što je poduprto i suvremenim saznanjima iz područja pedagogije. Prema suvremenim pedagogima, poput Vygotskog, interakcija djeteta s različitim sredstvima igra ključnu ulogu u njihovom kognitivnom i emocionalnom razvoju (Vygotsky, 1978). Na primjer, igra se smatra izuzetno važnim odgojnim sredstvom koje potiče kreativnost, socijalne vještine te kognitivni i emocionalni razvoj djeteta (Lillard, 2017). Ovo potvrđuje Bezićevu tvrdnju o važnosti odgojnih sredstava u postizanju odgojnih ciljeva. Interakcija s različitim sredstvima i igrama omogućuje djeci razvoj ključnih vještina potrebnih za njihov cjelokupni razvoj.

Bezić (1996b) dalje naglašava da odgojna sredstva mogu biti izravna ili neizravna, te redovita ili izvanredna. Ovaj koncept se poklapa s modernim shvaćanjem da odgojna sredstva mogu imati različite svrhe i kontekste primjene. Na primjer, primjena nagrada i kazni može se smatrati izvanrednim odgojnim sredstvima koja se primjenjuju u specifičnim situacijama, dok je igra kao redovito odgojno sredstvo kontinuirano prisutna u odgojnom procesu djece (Lefebvre & Bitetti, 2016). Različiti tipovi odgojnih sredstava omogućuju prilagodbu odgojnih strategija specifičnim potrebama djece.

Također, Bezić (1996b) ističe podjelu odgojnih sredstava na prirodna i umjetna, što je koncept koji se poklapa s modernim shvaćanjem da odgojna sredstva mogu biti fizički objekti ili aktivnosti koje su inherentne ljudskoj prirodi, poput igre, ili umjetno stvorena, poput određenih didaktičkih materijala (Pierce & O'Reilly, 2017). Ova podjela omogućuje razumijevanje raznolikosti sredstava koja se mogu koristiti u odgojnom procesu i njihovu specifičnu primjenu.

Bezić (1996b) također donosi podjelu odgojnih sredstava na pozitivna i negativna, pri čemu su pozitivna sredstva ona koja imaju povoljne odgojne učinke, što se poklapa s modernim

shvaćanjem da odgojna sredstva mogu imati različite učinke na razvoj djeteta, ovisno o kontekstu i načinu primjene (Graziano i Karpinski, 2018). Korištenje pozitivnih odgojnih sredstava može značajno doprinijeti zdravom razvoju djece, dok negativna sredstva mogu imati suprotan učinak i trebaju se primjenjivati oprezno.

Bezić (1996b) donosi širok pregled odgojnih sredstava. Na prvo mjesto stavlja primjer te bilježi kako odgojni primjer predstavlja međuljudske odnose. Osoba koja daje primjer ostavlja snažan dojam. Primjer je ideal kojem težimo, no ne možemo ga nametnuti nikome. Odgojenik sam dolazi u dodir s primjerom te ga privlači i divi mu se. Snaga primjera temelji se na vrijednosti samog postupka i na dojmu koji odgojenik stječe. Stoga, primjer je najbolje i najvažnije sredstvo u odgoju. U ovisnosti o tome iz koje ih perspektive promatramo, Bezić (1996b: 111) primjere svrstava u sljedeće kategorije:

- „s obzirom na njihov sadržaj su: odgojni (u specifičnom značenju) i didaktički (u školskom značenju),
- s obzirom na vrijeme događanja primjeri su povijesni (iz prošlosti) i suvremeni,
- s obzirom na svoj izvor: direktni (živi, zorni, viđeni, prisutni) i indirektni (priča, slika, knjiga, film, TV, novine i sl.),
- s obzirom na sredinu iz koje su uzeti: primjer starijih, posebno odgojitelja, i primjer vršnjaka,
- s obzirom na stupanj: obični (iz svakodnevnog života) i herojski (iz života junaka i velikana),
- s obzirom na svoj cilj: privlačivi (pedagog ih iznaša da bi se slijedili) i zastrašujući (da se ne bi slijedili),
- s obzirom na učinak: pozitivni (dobri, odgojni) i negativni (loši, neodgojni, sablažnjivi)“.

Uz primjer, Bezić (1996b) kao glavno odgojno sredstvo navodi i uvjeravanje za kojeg smatra da je nedvojbeno potreban odgojni postupak posebno važan u odgoju starije djece i mladeži. Da bi postao zrela osoba i ličnost, svatko mora imati svoja osobna uvjerenja. Bez takvih uvjerenja, princip suradnje koji je neophodan za odgoj ne može biti ostvaren u pedagogiji. Uvjeravanje je djelovanje pedagoga kojim želi potaknuti odgojenika da prihvati određena

uvjerenja. Stoga se može reći da je uvjeravanje proces poticanja osobnih uvjerenja u duši odgojenika, argumentirano i nenametnuto, radi stvaranja uvjerenja u tuđoj duši.

Osnovni način na koji pedagog uvjerava odgojenika je poučavanje, koje može biti intelektualno ili moralno. Idealno je kada se oba oblika izražavaju skladno i zajedno, čak i ako se sadržajno razlikuju. Pouka može biti prethodna, prije nego što se neko djelo izvrši, ili naknadna, nakon što se djelo obavi. Prethodna pouka je poželjnija, ali nekad je potrebna i naknadna. Pouka može biti usmena, pismena ili slikovna, a riječ i slika su prikladne za sve uzraste, dok je knjiga bolja za starije. Pouka može biti pojedinačna ili grupna, direktna ili indirektna, ovisno o situaciji. Bez obzira na oblik, pouka mora biti utemeljena na istinskim činjenicama i razlozima, te primjerena dobi, shvaćanju i sposobnostima odgojenika. Pouka također mora biti praktična, zorna, konkretna i sa jasnim uputama i preporukama za primjenu. Važno je da se primjenjuje u praksi, a ne samo teoretski. Konačno, pouka mora biti moralna i ćudoredna - potičući odgojenika da se motivira iz srca i volje, a ne samo iz razuma i znatiželje (Bezić 1996b).

Premda Bezić (1996b) ne smatra da je privikavanje najvažniji odgojni postupak smatra da mu kronološki gledano pripada prvo mjesto jer započinje odmah po rođenju. Proces privikavanja se fokusira na razvijanje iracionalnih sfera djetetove podsvijesti, jer čovjek nije samo racionalno biće, već ima i nesvjesni, podsvjesni i nagonski sloj svog bića. Stoga, privikavanje se bavi formiranjem djetetovog podsvjesnog mehanizma, stvarajući tako temelje za daljnji odgoj i razvoj djeteta. Budući da dijete nije u stanju svjesno djelovati, potrebno mu je usaditi prave navike, što čine njegovi roditelji. To se naziva procesom privikavanja, koji se odnosi na stvaranje dobrih navika u djetetovom životu. Odgojiteljev zadatak u procesu privikavanja je usmjeravanje djeteta prema stvaranju pozitivnih navika, koje se najbolje usvajaju kroz poticanje, nagrađivanje i učvršćivanje dobrih odluka. Privikavanje mora početi od rođenja, kako bi se dijete usmjerilo prema dobrom putu i steklo dobre navike, što je ključno za daljnji razvoj. Privikavanje nikada nije cilj odgoja, već samo sredstvo za daljnji razvoj i rast djeteta.

Istaknuto je kako Bezić (1996b) u svom konceptu odgojnih sredstava ističe uvjeravanje kao ključni odgojni postupak, naglašavajući važnost razvijanja osobnih uvjerenja kod djece radi ostvarivanja principa suradnje u odgoju. Ovaj koncept se poklapa s modernim saznanjima iz pedagogije koji naglašavaju važnost osnaživanja djece da razviju vlastita uvjerenja i vrijednosti (Deci i Ryan, 2002). Primjena uvjeravanja kao odgojnog sredstva može doprinijeti razvoju samopouzdanja, autonomije i socijalne kompetencije kod djece (Deci i Ryan, 2002).

Međutim, primjena uvjeravanja kao odgojnog postupka može naići na nekoliko potencijalnih problema u praksi rada u dječjem vrtiću. Prvo, nedovoljna osviještenost odgojitelja o važnosti razvijanja individualnih uvjerenja kod djece može rezultirati nametanjem vlastitih uvjerenja i vrijednosti, što može ograničiti slobodu izbora i autonomiju djeteta (Grolnick i Ryan, 1989). Drugo, nedostatak adekvatnih metoda i tehnika uvjeravanja može rezultirati nedostatkom efikasnosti u postizanju željenih odgojnih ciljeva i razvoju djece (Kohlberg, 1969). Treće, prevelika ovisnost o uvjeravanju kao odgojnom postupku može dovesti do nedostatka raznolikosti i fleksibilnosti u odgojnom pristupu, što može otežati prilagodbu odgojnog procesa individualnim potrebama i karakteristikama djece (Gorard, 2013).

Bezić (1996b) također ističe proces privikavanja kao važan odgojni postupak koji započinje odmah po rođenju djeteta. Ovaj koncept se poklapa s modernim saznanjima iz razvojne psihologije koji naglašavaju važnost stvaranja sigurne i poticajne okoline za dijete od najranije dobi radi razvoja osnovnih navika i vještina (Bowlby, 1988). Primjena procesa privikavanja u praksi dječjeg vrtića može doprinijeti stvaranju temelja za daljnji emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj djece (Shonkoff i Phillips, 2000).

Međutim, provođenje procesa privikavanja može naići na izazove u praksi rada u dječjem vrtiću. Prvo, nedostatak adekvatnih resursa i stručne podrške može otežati odgojiteljima provođenje procesa privikavanja na način koji je optimalan za svako dijete (Howes i Hamilton, 1993). Drugo, nedostatak svijesti i osposobljenosti odgojitelja o važnosti procesa privikavanja može rezultirati nedostatkom kontinuiteta i dosljednosti u provođenju ovog odgojnog postupka (De Schipper et al., 2006). Treće, preveliki naglasak na procesu privikavanja može dovesti do zanemarivanja drugih važnih aspekata odgoja, poput stimulacije intelektualnog i socijalnog razvoja djeteta (Shonkoff et al., 2012).

Ideje o uvjerenjima i prilagodbi su zaista vrijedne i poželjne, ali često izuzetno teško ostvarive. Razumjeti uvjerenja, misli i ideje svakog pojedinog odgajnika i djelovati u skladu s tim predstavlja izazov. Postoji realna opasnost od prelaska granice između suptilne podrške i nametanja svojih uvjerenja, što može dovesti do manipulacije. Prilagodba je nužna i važna, ali nije uvijek primjerena. Ako bi se uvijek prihvaćala prilagodba, to bi značilo stagnaciju društva, jer bi svi neprestano slijedili iste obrasce ponašanja i djelovanja. Stoga smatram da je za suvremeno društvo od iznimne važnosti poticanje kritičkog razmišljanja. Također je ključno odgajati dijete s razumijevanjem da je promjena neizbježna i da će uvijek biti suočeno s novim izazovima. Ovaj pristup omogućuje razvoj fleksibilnosti i adaptabilnosti potrebnih za uspješno snalaženje u raznolikom okruženju.

Bezić (1996b) naglašava da igra ima veliku odgojnu vrijednost i da je jedno od najvažnijih odgojnih sredstava. Igra donosi radost i veselje u život te privremeno zaboravlja brige i tugu. Igra uzbuđuje, zabavlja, odmara, osvježava i čuva zdravlje, te razvija tjelesne i duševne sposobnosti. Kroz igru, djeca stječu nova iskustva, spoznaje i otkrića, te se obrazuju poput škole. Igrači postaju svjesni sebe i svoje okoline, a nakon pobjeda, igrači podižu svoju osobnu i društvenu svijest te razvijaju svoju osobnost i disciplinu. Igra također socijalizira igrače, učeći ih zajedništvu, suradnji i socijalnim vještinama poput pravednosti i prijateljstva. Za roditelje i pedagoge, igra je od posebne važnosti jer pomaže u otkrivanju istinske prirode djeteta i u razvijanju njihovih socijalnih vještina. Kada odgajatelj odabire igre, treba paziti da su one što više društvene, raznolike i mješovite te da uključuju što više dijelova ljudskog tijela. Važno je da se igraju na otvorenom, uz puno kretanja, te da su prikladne dobi, spolu, zdravstvenom stanju i vremenskim uvjetima. Međutim, najvažnije je da igre budu odgojne.

Važnost igre ističe i Klarin (2017) koja smatra da je igra jednako bitna kao i ostale biološke potrebe, imajući svoju adaptivnu ulogu u prilagodbi na promjene u okolini. Prilagodba na promjenjivost okoline ključna je svrha igre, ističući povezanost između razvojnih procesa i okoline. Igra služi kao mehanizam preživljavanja, donoseći užitek, pozitivne emocije i radost. Nedostatak igre može rezultirati tugom, depresijom i psihičkim neravnotežama.

U vezi s igrom, Bezić (1996b) naglašava važnost igračkaka, koje nisu samo sredstvo za igru, već su također najbolji prijatelji najmlađoj djeci. Idealno bi bilo kada bi djeca imala posebnu sobu za igranje u svom domu i prikladno igralište u susjedstvu. Jedna od prvih obaveza roditelja je nabaviti ili napraviti odgovarajuće igračke za djecu i poučiti ih kako se koriste. Igračke bi trebale biti što raznovrsnije, izrađene od odgovarajućeg materijala, higijenske, primjerene dobi, spolu, snazi i godišnjem dobu, privlačne, neagresivne i konstruktivne, tj. trebale bi služiti kao materijal za stvaranje novih kombinacija.

Među odgojnim sredstvima Bezić (1996b) spominje i rad. Rad smatra Božjim darom i blagoslovom te zbog toga ima veliku vrijednost u odgoju. On ima stvaralačku vrijednost, jer kroz rad stvaramo nove stvari i rad također oblikuje nas same. Rad ima i higijensku vrijednost jer pruža zdravlje, snagu, radost i zadovoljstvo. Ekonomski gledano, rad stvara vrijednosti, omogućuje zaradu i stvaranje bogatstva. Rad ima kulturnu vrijednost zbog svoje povezanosti s otkrićima, izumima, industrijom, tehnikom, znanosti i umjetnosti. Rad također ima duhovnu vrijednost jer razvija duhovne i mentalne sposobnosti, inteligenciju i znanje, a također ima profesionalnu vrijednost jer obrazuje i priprema za određeno zanimanje. Rad također ima društvenu vrijednost kroz interakciju, suradnju, solidarnost i komunikaciju. Na kraju, rad ima

moralnu vrijednost jer potiče red i disciplinu, marljivost, radinost, te rad u službi bližnjih i zajednice.

U funkciji odgojnih sredstava Bezić (1996b) govori i o suradnji. Suradnja podrazumijeva zajednički rad više ljudi na istom zadatku. Suradnja predstavlja ključno načelo odgoja. Za uspješnu suradnju potrebni su određeni uvjeti, kao što su međusobna ljubav i povjerenje, obostrana solidarnost, potpuna pravednost, stvarna jednakost među svim sudionicima, te osjećaj odgovornosti, posebice s strane pedagoga. Uvjeti za uspješnu suradnju unutar zajednice uključuju više sudionika, zajednički cilj, zajednički plan, podjelu posla, udruživanje, zajedničku analizu rada i zajedničke plodove. Važno je biti u kontaktu jedni s drugima, biti otvoren, iskren i pošten, poštovati svaku osobu, posebno djecu, prihvatiti svaku osobu onakvom kakva jest, dati drugome što više možemo, uzvratiti dobro još većom mjerom, odgovorno izvršiti svoj dio posla te uživati u produktima rada zajedno.

U praksi odgoja, odgajatelji se često suočavaju s pojedincima koji nisu skloni suradnji. Glavni cilj je uspostaviti povjerenje i stjecanje poštovanja odgajanika, što predstavlja izazovnu i složenu zadaću. Čak i roditelji, koji imaju intimniji uvid u osobnost djeteta, često se suočavaju s istim izazovom, dok je za odgojitelje to dodatno otežano. Stoga smatram da bi trebalo više naglasiti važnost izgradnje povjerenja, poštovanja i međusobnog uvažavanja, budući da će kroz ostvarivanje ovih procesa biti lakše postići suradnju s odgajanicom. Ovo naglašavanje omogućuje razvoj pozitivnih odnosa i otvoreniju komunikaciju, ključnih elemenata za uspješan odgojni proces.

Još jedno važno odgojno sredstvo koje Bezić (1996b) ističe je i natjecanje. Sudjelovanje u natjecanju ima pedagošku vrijednost jer generira pozitivne odgojne učinke. Kroz natjecanje se vježbaju i razvijaju psihofizičke sposobnosti, jača se volja i otpornost na poteškoće, uči se hrabrosti, ustrajnosti, odvažnosti i smjelosti, a istodobno se ubija dosada i monotonost. Natjecanje pruža živost i uzbuđenje, potiče revnost i entuzijazam za postavljenim ciljem, te donosi brže i bolje rezultate rada. Pobjeda u natjecanju donosi radost i osjećaj osobne vrijednosti. Međutim, treba paziti jer natjecanje ima i negativne učinke. Stoga ga ne smijemo koristiti kao trajno stanje ili kao redovno sredstvo odgoja, naročito ne među najmanjima. Natjecanje je moguće samo među približno jednakima, u jednakim uvjetima i s jednakim šansama za pobjedu. Bolje je organizirati grupno natjecanje nego pojedinačno te osigurati više pobjednika u svakom natjecanju. Na kraju natjecanja, važno je relativizirati svaki uspjeh i neuspjeh.

Vrlo blizu natjecanja nalazi se i sport kao odgojno sredstvo. Prema Beziću (1996b), sport ima pedagoški učinak jer doprinosi razvoju tjelesnih organa i sposobnosti kao što su snaga, vještina, elastičnost, izdržljivost, orijentacija u prostoru, koordinacija pokreta, te također utječe na mentalne sposobnosti poput hrabrosti, odlučnosti, koncentracije, spretnosti, brzine, preciznosti i slično. Nadalje, sport pridonosi razvoju etičkih vrijednosti poput poštenja, plemenitosti i discipliniranosti.

Bezić (1996b) naglašava i svetkovanje kao važno odgojno sredstvo s velikom odgojnom moći te je dužnost pedagoga da to ima na umu. U tom smislu, pedagog treba osigurati da djeca i mladi povremeno dožive iskustvo svetkovanja koje treba biti prisutno u odgoju kako bi se kod djece stvorio smisao za svetkovanje i potaknula želja za slavljenjem opravdanih prilika. Važno je da se svetkovanja odvijaju spontano, bez prisile, u slobodi i veselju. Za pripremu svetkovina, pedagog treba pripremiti program, obred, prostor, suradnike i potrebne materijale, te ih uvježbati na vrijeme. Djece trebaju biti aktivni sudionici slavlja, stvarajući sami svečanost, a ne samo pasivni promatrači. Konačni cilj ovog odgojnog sredstva je da svetkovanje donose osjećaj svetosti.

Bezić (1996b) ističe i disciplinu koja, prema pedagoškom gledištu, predstavlja postavljanje reda u životu odgojenika. Budući da odgojenici često nisu sposobni samostalno uspostaviti red u svom životu, ta zadaća pripada roditeljima i odgojiteljima. S obzirom na perspektivu odgojenika, disciplina predstavlja prihvaćanje tog reda i odgojnih normi. Disciplina se može koristiti kao odgojno sredstvo tek nakon što se unese duh unutarnje discipline u odgojenike. Disciplina mora biti pravilno obrazložena, motivirajuća i svjesno prihvaćena. Potrebno je disciplinirati samo ono što je najnužnije za očuvanje odgoja i zajednice. Disciplina ne smije biti prekruta, ali ni preblaga. Disciplinske mjere moraju biti usklađene među svim odgojiteljima kako ne bi došlo do zbuđenosti kod djece. Idealna disciplina izvire spontano iz duše odgojenika i temelji se na njihovom subjektivnom uvjerenju. Cilj discipline je zapravo samodisciplina.

Bezić (1996b) također naglašava važnost nadzora kao pedagoškog sredstva, ali isto tako upozorava da nadzor ne bi trebao biti autoritativan i represivan poput policijskog nadzora. Nadzor bi trebao biti prijateljski i imati odgojnu svrhu, te bi trebao poštivati osobnost, dostojanstvo i slobodu djeteta. Cilj nadzora bi trebao biti briga za dijete, a ne kontrola ili kažnjavanje. Nadzor bi trebao biti pozitivan, uključujući radost, zajedništvo, komunikaciju, suradnju i ostvarivanje dobra zajedno s odgojiteljem. Opseg nadzora bi se trebao smanjivati s dobi djeteta, tako da manja djeca trebaju više nadzora nego starija, a nadzor bi trebao postojati sve do dobre zrelosti djeteta. Nadzor bi također trebao biti otvoren i javan, a ne tajan ili skriven.

Uz nadzor, Bezić (1996b) povezuje i zapovijed za koju također daje načela prema kojima bi se ona kao odgojno sredstvo trebala konstruirati. Potrebno je smanjiti upotrebu zapovijedi i zabrana te ih primjenjivati samo kada je to apsolutno neophodno i kada ne možemo drugačije. Bolje je koristiti oblike zadataka, savjeta, preporuka, želja ili molbi. Međutim, kada je nešto već neophodno zapovjediti, to se mora činiti odlučno i dosljedno. Zapovijedi i zabrane uvijek bi trebale biti usmjerene prema dobru pojedinca i zajednice te bi morale biti odgojne i moralne. Zapovijedi bi trebale biti izvedive, primjerene sposobnostima, dobi i okolnostima. Nakon što je jednom zapovijedana, ne bi se trebala mijenjati, osim ako se pojave nove okolnosti koje to zahtijevaju. Za stariju djecu, posebno za adolescente, zapovijedi bi trebale biti objašnjene i motivirane. Zapovijed bi se trebala uskladiti s voljom i naredbama ostalih odgojitelja, te bi trebala biti smirena u tonu i obliku. Zapovijedi se nikada ne smiju davati u afektu ili ljutnji, a ne bi se trebale obećavati nagrade za posluš. Također, zapovijedi ne bi smjele biti popraćene prijetnjama ako se ne izvrše.

Nagrada kao odgojno sredstvo može imati izrazito povoljan učinak jer kod djeteta izaziva navalu pozitivnih emocija. Ipak, može imati i negativne učinke na razvoj djeteta te iz tog razloga Bezić (1996b) smatra kako nagrade treba koristiti oprezno i rijetko. Nagrade trebaju biti iznimno važno pedagoško sredstvo, te se daju samo za posebna postignuća, a ne za redovne dužnosti. Sve nagrade trebaju biti pravedne i usklađene s osobom koju se nagrađuje, a važno je više pohvaliti trud i nastojanje nego sam uspjeh. Nagrada mora imati samo odgojni smisao, a pohvala se daje za učinjeno djelo, a ne za osobu. Nagrada bi trebala biti prirodna posljedica učinjenog djela, a moralna nagrada je bolja od materijalne.

Uz nagradu Bezić (1996b: 181) spominje i kaznu te tvrdi da je odgojni ideal „nikada ne upotrebljavati nikakvu kaznu“. Nadalje o kazni objašnjava kako posebno treba izbjegavati tjelesno kažnjavanje. Treba smanjiti upotrebu tjelesnih kazni na najmanju moguću mjeru i koristiti ih samo kada nema drugih opcija. Kažnjavanje treba biti rijetko, a primjena tjelesnih kazni treba biti sasvim iznimna, te nikada ne prije treće ili nakon trinaeste godine. Kazna mora imati odgojni karakter, te ne smije biti ni osveta ni zastrašivanje. Primjerena je krivnji, vrsti prekršaja, dobi, spolu i odgovornosti. Važno je da bude pravedna i treba izbjegavati kolektivne kazne. Također, kazna mora biti dosljedna, primjenjivana uvijek kada treba i nikada kada ne treba. Ako ne postoji pravilnost i logika u primjeni kazne, djeca mogu ostati zbunjena i ne znati kako se ponašati. Važno je da kazne budu usklađene s načelima koje slijede i roditelji i odgojitelji.

S druge strane, u skladu s pristupom suvremenih psihologa poput Alfieja Kohna, primjena nagrada i kazni u odgoju djece postavlja se pod kritiku. Kohn (1993) ističe da korištenje nagrada i kazni može imati negativne posljedice na intrinzičnu motivaciju djeteta te na dugoročno formiranje karakteristika kao što su samostalnost, inicijativa i samopoštovanje. Umjesto toga, zagovara se pristup temeljen na suradnji i postavljanju granica kroz razumijevanje i poštovanje djetetovih potreba i osjećaja. Prema Kohnu (1993), nagrade i kazne stvaraju vanjsku kontrolu nad djetetovim ponašanjem, što može dovesti do pasivnosti i smanjenja interesa za učenjem. Umjesto toga, naglašava se važnost razgovora, pregovora i rješavanja problema kao pozitivnih strategija za razvoj odgovornosti i samodiscipline kod djece

Na koncu, Bezić (1996b) uvodi i oprost kao moguće odgojno sredstvo. On bi trebao uslijediti nakon kazne. Koristeći oprost kao sredstvo odgoja ima učinka samo ako odgojenik prepoznaje i ispravlja svoje postupke, žali se zbog njih i nastoji ih popraviti. Osim toga, traži oprost i obećava popravak ili je već ispravio svoju pogrešku.

Na temelju zabilježenog, može se zaključiti kako je odgoj vrlo važan dio ljudskog života te da se odgojna sredstva trebaju koristiti s oprezom i mudrošću. Autor je naglasio važnost pozitivnih pristupa u odgoju, kao što su nagrađivanje, pohvala, motivacija, objašnjavanje, te se naglasilo da bi se tjelesne kazne trebale koristiti samo u iznimnim slučajevima, dok bi oprost trebao biti povezan s preuzimanjem odgovornosti i nastojanjem za ispravljanjem postupaka. Nadasve, odgoj bi trebao biti pravedan, dosljedan, moralan i fokusiran na poticanje pozitivnog ponašanja i učenja, s ciljem oblikovanja dobrih osobina ličnosti budućeg odraslog čovjeka.

U procesu odgoja primjećujem nedostatak naglaska na jedan od ključnih elemenata - davanje odgajatelju vremena da se smiri, razmisli i odredi daljnje korake. U odgoju, osobito kod kuće, roditelji često reagiraju impulzivno, izazvani nedostatkom znanja ili prejakim emocijama. Nerijetko, roditelji se oslanjaju na prekomjernu upotrebu nagrada, kazni, zabrana i naredbi - praksi koju Bezić i drugi pedagozi preporučuju izbjegavati ili smanjiti, te ističu važnost odgoja bez osvete i prezira, te naglašavajući primjer kao najpoželjniji način odgoja. Međutim, važno je prepoznati da roditelji i odgajatelji nisu bezosjećajni strojevi, te da će njihove emocije biti povrijeđene u određenim situacijama. Stoga je ključno naglasiti potrebu za zaustavljanjem, udaljavanjem od trenutne situacije kako bi se spriječilo prenaplašeno osobno doživljavanje, te omogućilo odabir najprikladnije metode odgoja za dijete. Ovaj aspekt odgoja, koji je često zanemaren, može značajno unaprijediti kvalitetu odgojnog procesa i potaknuti bolje rezultate u razvoju djeteta.

4.3. VJERSKI ODGOJ

Odgoj je pojava koja postoji od samog početka ljudske vrste. Unatoč tome, pedagogija uvijek nastoji pronaći efikasnije i bolje načine odgajanja odnosno stvaranja čovjeka kako bi čovjek kako vrsta postao što bolji. Bezić (1996a: 65) smatra kako se upravo u tome ogleda važnost vjere unutar odgoja te navodi kako „vjera utječe na odgoj, ali i odgoj utječe na vjeru“.

Odgoj u vjeri nije samo važan za duhovni aspekt života, već i za pravilno upravljanje svijetom, jer čovjek usmjerava svoje postupke prema svojim vjerskim uvjerenjima. Ako izostavimo pouke o religiji iz odgoja mladih, oduzimamo im glavnu točku orijentacije u životu. Potpuni odgoj nije moguć bez religiozne komponente jer vjera leži duboko u ljudskoj prirodi. Čovjek, osjećajući transcendentnost, okreće se prema Bogu. Samo u Bogu čovjek može otkriti dubinu svog bića i visinu svojih težnji. Zbog toga se smatra da je religioznost bitna u odgoju. Kao takav, odgoj nije moguć bez pedagoške ljubavi, a pedagoška ljubav nema boljeg izvora od ljubavi nebeskog Oca. Odgoj u vjeri je funkcija svake religijske zajednice i svake obitelji koja prakticira vjeru, stoga postoje različiti oblici vjerskog odgoja (Bezić 1966a). Naravno, dalje govoreći o vjerskom odgoju Bezić zapravo govori o kršćanskom odgoju.

Bezić (1996a) smatra kako vjerski odgoj koristi sve uobičajene pedagoške metode i sredstva, ali preferira duhovna i nadnaravna sredstva poput razmišljanja, molitve, sakramenata, etike, liturgije, duhovnog života itd. Sve što je vrijedno u čovjeku i oko čovjeka, odgoj u vjeri učvršćuje u svoje pedagoške postulate. Dodaje nadnaravne vrijednosti zemaljskim vrijednostima. Odgoj u vjeri sposoban je pružiti mladima najviše ideale i modele ponašanja.

Govoreći o vjerskom odgoju djece rane dobi Bezić (1989) ističe primjer kao primarno odgojno sredstvo te tvrdi kako za početak, roditelji ne trebaju koristiti ništa drugo osim vlastitog primjera kako bi probudili vjeru u svojoj djeci. Ako djeca vide da se roditelji mole i križaju, ona će to oponašati. Prije ili kasnije, dijete će se spontano uključiti u molitve odraslih. U dobi od dvije do tri godine, dovoljno je djeci pokazivati svete simbole te ih kratko objasniti. Trogodišnjacima je dovoljno da nauče kratku molitvu koju će ponavljati prije spavanja. Ipak, važno je napomenuti da srž vjere nije samo u molitvi, već i u djelovanju. Osobni odnos s Bogom uspostavlja se putem vjere, nesebične ljubavi, poštenja i dobrih djela. Ako je dijete odgojeno u religioznoj atmosferi roditeljskog doma, vjerojatno mu neće nedostajati vjere.

Pri vjerskom odgoju djece predškolske dobi također treba voditi računa o brojnim čimbenicima. Bezić (1989) ističe da kako dijete odrasta tako se povećava i njegov interes za vjerom. Važno

je strpljivo i mudro odgovarati na sva dječja pitanja, uključujući i ona o vjeri. Nije potrebno objasniti sve odjednom, već treba postupno objašnjavati od lakšeg prema težem, ali uvijek istinito i primjereno dobi djeteta. Također je važno naglasiti važnost obiteljske molitve, ali se djeca ne bi trebala prisiljavati na molitvu. Za dobar odgoj djece vrlo su važni kućni vjerski običaji, kao što su zajednička molitva i slavljenje važnih kršćanskih blagdana. U predškolskoj dobi, poželjno je djecu voditi na župna bogoslužja, ali treba paziti da se prvi put odvedu u crkvu kada nema previše ljudi kako se ne bi uplašila. Najvažnije je zapamtiti da djeca uče od vjere odraslih u njihovom okruženju. Dječja vjera još uvijek nije zrela u ovom razdoblju, već sazrijeva u roditeljskom okruženju.

Govoreći o sedmogodišnjacima Bezić (1989) ističe važnost sudjelovanja u nedjeljnoj i blagdanskoj euharistiji namijenjenoj djeci. Ako u župi postoji posebna misa za djecu, dijete bi trebalo prisustvovati njoj. Također je dobro ako postoji skupna misa za djecu i roditelje. U većini slučajeva, sedmogodišnjaci koji dolaze iz vjerničkih obitelji nemaju problema s vjerovanjem.

U ranom djetinjstvu dijete usvaja vjeru srcem. Bezić (1989) smatra kako u razdoblju od osam i devet godina djeca vjeru moraju uvojit umom. Stoga je obveza roditelja osigurati da njihova djeca pohađaju vjersku poduku. Djeca su dužna redovito pohađati vjeronauk, a vjeroučitelji su dužni pružati primjerenu nastavu. Kućni vjerski odgoj najbolji je saveznik vjerske poduke. Kako djeca rastu, potrebna im je sve veća podrška u vjerskom pogledu od strane roditelja. Roditelji bi trebali nastaviti s primjenom vjerskih načela i sredstava koje su koristili ranije. U ovoj dobi, roditelji trebaju zajedno s djecom proučavati Bibliju i zajedno pohađati svete mise. Posebno važno vjersko iskustvo u ovoj dobi je prvo primanje sakramenata ispovijedi i pričesti. U tom kontekstu, važno je probuditi osjećaj svijesti i odgovornosti za vlastite postupke, ali dijete ne bi trebalo biti opterećeno kompleksom krivnje zbog teških grijeha, jer nije sposobno počinuti takve grijeha. Umjesto toga, dijete bi trebalo shvatiti da su korijeni grijeha u nedostatku ljubavi prema Bogu i bližnjima, a ne samo u kršenju zapovijedi. Korisno je da dijete prije ispovijedi zatraži oprostjenje od svoje obitelji.

Prema Beziću (1989) kada djeca navršu deset godina, manje se mole i češće prestaju s individualnom molitvom, a obiteljska molitva im postaje manje važna. Oni koji i dalje pohađaju vjeronauk ne žele slušati iste priče ponovo. Počinju se zanimati za egzistencijalne probleme i ova dob je ključna u utemeljenju vjere i životnim odlukama. Svetkovine u obitelji i u crkvi mogu pomoći u vjerskom odgoju. U ovom uzrastu djeca postaju svjesna svoje savjesti i

pojavljaju se prve vjerske sumnje i seksualne napasti. Roditelji bi trebali biti razboriti i blagi, jer previše strogi odgojni pristup može uzrokovati nepoželjna ponašanja.

Pubertet je, prema Beziću (1989) najpogodnije vrijeme za provođenje vjerskog odgoja. To je pravi trenutak za odgojitelja da pomogne odgojeniku usaditi živu i praktičnu vjeru. U pubertetu se pruža prilika da odgojitelj upozna odgojenika s autentičnim evanđeljem, vjerskom teorijom i praksom te da mu pomogne otkriti smisao svog postojanja. U ovom periodu odgojenici prolaze kroz religijsku krizu i preispituju svoju vjeru što je neophodna katarza za produblјivanje i pročišćavanje djetinje vjere te stvaranje nove i zrelije vjere. Zbog toga je pubertet zaista idealno vrijeme za vjerski odgoj. Posebno je važno da odgojitelji predstave vjeru kao najljepši i najhumaniji životni oblik, a ne samo kao golo znanje ili sistem moralnih zabrana. Bitno je naglasiti da detalji dogme, tradicionalna shvaćanja i teološka mišljenja nisu toliko važni koliko cjelina i suvislost. U ovom razdoblju odgojenikova vjera ponovno niče, postaje osobna i oslobođena socioloških okvira. Za mladež je važan sakrament pokore, ali će se nevoljko ispovijedati ako ne naiđu na razumnog svećenika koji ih ne napušta u njihovim mukama i ima vremena i strpljenja za njih.

Poseban dio vjerskog odgoja posvećen je odgoju mladih. Bezić (1989) smatra da je potrebno mladima predstaviti vjeru personificiranu u liku Isusa Krista i dati njihovom životu smisao te otkriti tajnu kršćanske ljubavi. Odgojitelj treba pomoći mladima u postizanju njihove ljudske zrelosti i ostati povezan s njima. Svećenici i vjeroučitelji trebaju pokazati iskreno zanimanje za mlade, njihove teškoće i probleme, uzimajući ih ozbiljno i pružajući im pomoć prema svojim mogućnostima. U vjerskom odgoju mladih važno je postupati s njima kao partner, a ne autoritativno. Njihova vjera treba biti utemeljena na filozofskim i znanstvenim temeljima te im se vjeroučitelj treba staviti u potpunosti na raspolaganje. Važno je da svećenici posreduju u njihovim sukobima s roditeljima i pomažu im u odabiru zvanja ili škole. Također, potrebno je evangelizirati mlade različitim metodama i sredstvima te im osigurati prostorije za sastanke. Postoji mnogo različitih oblika rada s mladima, a odluka o njihovoj primjeni ovisi o konkretnim okolnostima.

Vjerski odgoj može imati veliki utjecaj na moralni i etički razvoj djeteta, ali isto tako može imati i negativne posljedice ako se ne provodi na odgovarajući način. Zbog toga vjeroučitelji i svećenici nose veliki dio odgovornosti u odgajanju vjernika. Bezić (1989: 239) zaključuje: „Vjerski odgoj je kruna čitavog odgoja“.

Izazov u vjerskom odgoju mladih leži u nedostatku razumijevanja s strane svećenika, što često rezultira osjećajem osude i nerazumijevanja među mladima. Ključno je pružiti mladima prostor, vrijeme i mogućnosti za izražavanje vlastitih vjerskih dilema i pitanja. Međutim, ostvarivanje toga u praksi uvelike ovisi o pojedinačnom svećeniku. Nažalost, dobre svećenike koji aktivno posvećuju svoje vrijeme i trud mladima smatramo iznimkom, a ne pravilom. Ova disproporcija u angažmanu svećenika može značajno utjecati na kvalitetu i učinkovitost vjerskog odgoja mladih.

4.4. ULOGA ODGOJITELJA

Kao primarne odgojitelje autor navodi roditelje. Bezić (1966a) smatra kako obiteljski odgoj ima mnoge prednosti u odnosu na druge oblike odgoja, a neke od njih su povezanost između članova obitelji u kojoj dijete živi, mala zajednica u kojoj je moguće prilagođavanje, bolje upoznavanje pojedinca zbog manjeg broja odgojenika, jedinstveni utjecaj odgajatelja, intimna i zaštitna atmosfera u obitelji, te brojne druge prednosti. Bezić navodi kako je obiteljski odgoj najbolji i stoga nema adekvatne zamjene niti dostojne alternative, a roditelji su dužni odgajati svoje dijete. Nadalje, odgajanje je prirodna i prirođena dužnost na koju su se roditelji obvezali time što su djetetu dali život, stoga su odgovorni za njegovo uzdržavanje.

S obzirom na to da je roditeljski odgoj najbolji i da je to prvi oblik odgoja s kojim se odgojenik susreće, Bezić (1996a) smatra kako su roditelji dužni pažljivo i savjesno se pripremiti za odgoj svog djeteta. U tu pripremu bi trebali uložiti trud i napor, obrazovati se, čitati literaturu, i, što je najvažnije, raditi na sebi kako bi bili uzor djetetu. Autor također naglašava da su roditelji odgovorni za stvaranje harmonije i zajedništva u obitelji te za osiguravanje ljubavi, topline i sigurnosti djeci kako bi se mogla razvijati i rasti u zrele osobe. Zaključuje da se roditelji moraju čuvati pretjerane strogoće u odgojnim metodama i postupcima s jedne strane, te pretjerane popustljivosti i blagosti s druge strane, te da je najbolje držati se neke sredine.

Uz roditelje, Bezić (1996a) navodi i odgojnu ulogu države odnosno ustanova. Autor smatra da država ima dužnost promovirati odgoj i pružati pedagošku pomoć djeci, mladeži, obiteljima i cijelom društvu. Prema autoru, kompetentne pedagoške institucije koje su sposobne pružiti pomoć djeci i mladeži, uključuju odgojne zavode, internate, klubove, te mnoge druge pedagoške institucije. Za predškolsku djecu, primjerice, postoje jaslice i vrtići, a za stariju djecu postoji škola. Bezić (1996a: 228) navodi: „Škola je najčešći i najrazvijeniji oblik odgojnih ustanova. U društvu se redovito na prvo mjesto stavljaju njezini obrazovni ciljevi, a

zaboravljaju se ili zapostavlja njezinu odgojnu zadaću. To je sudbonosna pogreška. Nikada se ne bi smjelo zaboraviti da je škola prvenstveno odgojna institucija“.

Prema Beziću (1996a) pedagozi su osobe koje se bave odgojnim radom, a pedagog je stručnjak za odgoj i obrazovanje koji se školovao i osposobio za taj posao. Samim time ističe se njihova uloga kao odgajatelja. Bezić (1996a) ističe da je pedagog osoba koja ima stručna znanja, sposobnosti i prikladnu pripremu za obavljanje odgojnog posla. Međutim, ljubav i naklonost prema odgoju su također neophodni za kvalitetno obavljanje tog posla, jer je odgajanje jedan od najtežih i najosjetljivijih poslova. Potpuni odgajatelj je onaj koji ima i teorijsko znanje i praktično iskustvo.

Bezićev pristup odgoju unutar obitelji često se promatra kroz prizmu tradicionalne obitelji. Međutim, u suvremenom društvu svjedočimo raznolikosti oblika obitelji, što dovodi do postupnog smanjenja tradicionalnih obiteljskih struktura, gotovo do mjere da postaju iznimka. Pojavnost samohranih roditelja, skrbnika te gay roditeljskih jedinica predstavlja kompleksne izazove u kontekstu odgoja i obiteljskih dinamika, koji često nisu adresirani u Bezićevom radu.

Ideja roditeljskih škola se ističe kao izvrsna, no njihova uloga bi trebala biti prvenstveno pružanje podrške i savjeta, prije nego obrazovanje. Moderni roditelji se suočavaju s raznovrsnim izazovima, uključujući ekonomske i emocionalne, te je ključno osigurati im adekvatnu podršku i stabilnost kako bi mogli uspješno ispuniti svoju ulogu u odgoju djece.

5. BEZIĆEVI MODELI ODGOJA U RAZVOJNIM FAZAMA ČOVJEKA DJETINJSTVO I MLADOST

Brojni autori suvremene pedagogije navode kako su djetinjstvo i mladost vrlo važna razdoblja u životu svake osobe. To su godine u kojima se oblikuje naša osobnost, izgrađuju se stavovi i navike te se stvaraju temelji za budući život. Tijekom djetinjstva, djeca su vrlo osjetljiva na utjecaje okoline i mogu se lako oblikovati u skladu s onim što im se prezentira. To znači da je važno da odrasli oko njih budu pozitivni uzori i da im pružaju sigurno i poticajno okruženje za rast i razvoj. U mladosti, tinejdžeri se suočavaju s različitim izazovima, uključujući vršnjački pritisak, izbor škole ili karijere, odnose s roditeljima, samopouzdanje i identitet. Ovo je razdoblje u kojem mladi ljudi formiraju svoje vrijednosti i životne ciljeve te se pripremaju za budućnost. Kako bismo pristupili mladim ljudima, važno je razumjeti njihove potrebe i interese. Potrebno je stvoriti sigurno okruženje za otvoreni dijalog i podržati ih u njihovim odlukama i izborima. Također, važno je pružiti im priliku za samostalnost i razvoj vlastitih talenata i interesa. Na tom tragu ova je dva životna razdoblja proučavao i Živan Bezić.

5.1. DJETINJSTVO

Bezić (1989) tvrdi da odgoj djeteta započinje još u trudnoći. Buduća majka mora biti pripremljena za ulogu majčinstva ne samo fizički, već i duhovno. Tijekom trudnoće važno je izbjegavati sve vrste stresova, sukoba unutar obitelji, nezdrave prehrane, pušenja, uzimanja droga, infekcija i drugih sličnih rizika. Bitno je da od samog početka ima pozitivan stav prema djetetu i da ima podršku svog supruga i okoline.

Autor također dovodi u pitanje postojanje roditeljskih škola ili tečajeva te navodi „Za potkivače konja traže se ispiti, a za roditeljstvo nam ne treba nikakva znanja. Zašto još nemamo redovitih roditeljskih škola?“ (Bezić 1989: 46).

Bezić (1989) smatra kako djetetu prvenstveno treba roditeljska ljubav i toplina. Djeca trebaju osjećati ljubav i toplinu od samog početka, posebno u prvoj godini života. Ako ne dobiju dovoljno ljubavi, osjećaju se frustrirano, psihički osakaćeno i nesretno. Kada je dijete prepušteno samo sebi bez dovoljne njege i nazočnosti majke, osjeća se nesigurno, ugroženo, nesposobno za život i sklono stalnom strahu i tjeskobi. Nedostatak ljubavi ima negativan utjecaj na razvoj djetetovog uma. U prisutnosti majke, dijete je hrabro i istražuje svijet oko sebe. Međutim, čim ostane samo ili se nađe u društvu stranaca, odmah prekida istraživanje okoline.

Temeljno povjerenje koje dijete ima u svoju obitelj oblikuje njegov temeljni odnos prema svijetu, bilo optimistički ili pesimistički. Naravno, ljubav roditelja ne smije biti sebična i posesivna, već uvijek usmjerena prema dobru djeteta, oslobađajuća i konstruktivna.

Kada razmišljamo o roditeljskoj skrbi, prioritet moramo dati njezi djeteta. To uključuje higijenske mjere, kao i redovitu i pravilnu prehranu. Važno je podržati dijete u njegovom razvoju, a pritom treba uzeti u obzir i odjeću koja neće sputavati njegovo kretanje i istraživanje okoline. Svjež zrak je također ključan za pravilnu njegu djeteta, stoga bi sobe u kojima boravi trebale biti dobro prozračene, a dijete bi trebalo boraviti vani kada to vremenski uvjeti dopuštaju. Roditelji bi također trebali poticati dijete na kretanje i fizičku aktivnost kao važan element pravilne njege djeteta (Bezić 1989).

U ranom djetinjstvu najvažnije odgojno sredstvo je igra. Bezić (1989) bilježi kako je igra osnovna potreba svakog djeteta, a odgojitelj mora aktivno sudjelovati u svim djetetovim igrama. U početku djeca vole igrati samostalno, no kasnije traže društvo druge djece. U dobi od tri do četiri godine, djeca bi se trebala igrati na kreativan način, ali koristiti i igre s pravilima koje igraju s drugom djecom. Kroz igru se promiče psihosocijalni razvoj djece u ranom djetinjstvu. Važnost igre ističe i Lahey (2015) kao ključan element u razvoju djece naglašavajući da igra omogućuje djeci da istraže svoju okolinu, razvijaju kreativnost, rješavaju probleme te usvajaju socijalne vještine kroz interakciju s drugima. U njezinoj interpretaciji, igra nije samo sredstvo zabave, već ključni mehanizam za učenje i razvoj različitih aspekata djetetove osobnosti. Ova stajališta su u skladu s brojnim istraživanjima iz područja pedagogije i psihologije razvoja, koja ističu važnost igre kao prirodnog načina učenja i razvijanja djetetovih sposobnosti.

Bezić (1989) nudi prikaz odgojnih postupaka kroz koje možemo odgojno utjecati već i na dojenče. Beba pažljivo prati sve što se događa oko sebe, pokušavajući istražiti svijet oko sebe. Kako bi pravilno razvila svoju inteligenciju, snalažljivost i motoričke vještine, potrebno joj je puno vanjskih stimulacija. Nedostatak stimulacije može dovesti do kašnjenja u razvoju. Osim toga, u ovom razdoblju karakterističan je i proces identifikacije koji je ključan jer omogućuje djetetu da se počne razlikovati od svijeta oko sebe. U početku dijete uči o drugim živim bićima oko sebe, ali još uvijek nema svijest o vlastitoj osobnosti. Zato često govori o sebi u trećem licu. Prema Beziću (1989), pri kraju treće godine, dijete postaje svjesno sebe i počinje koristiti zamjenicu „ja“. Bezić (1989) smatra da je to ponovno rođenje ili rođenje osobe u pravom smislu.

Govoreći o govorno-jezičnom razvoju Bezić (1989) navodi kako je na odgojiteljima da imenuju stvari bez suvišnih definicija te da eventualno na nazivlje nadodaju čemu nešto služi. Sve ostalo potrebno za uredan govorno-jezični razvoj djeteta će dobiti kroz razgovore, pažljivo slušanje, konstruktivno ispravljanje odgojitelja te poticaje na izgovaranje.

U razdoblju ranog djetinjstva djeca imaju izrazito izraženu maštu, o kojoj govori i Bezić (1989). On smatra kako djeca pomoću mašte nastoje razumjeti stvarni svijet oko sebe, ali još nisu u stanju razlikovati stvarnost i maštu. Za njih, oba svijeta postoje istovremeno i jednako su stvarni. Dječje osjetilne predodžbe su i dalje subjektivne, pa se dječje pamćenje temelji na mehaničkom procesu, uz dodatak velike doze živosti i kreativnosti.

Kao što smo do sada istaknuli, rano djetinjstvo obilježeno je subjektivnim poimanjem svijeta. Automatizmom djeca traže ugodu, a izbjegavaju neugodne čimbenike. Iz tog razloga, Bezić (1989) ističe kako je važno u ovom razdoblju započeti s moralnim odgojem djeteta. Tu tvrdnju nadalje objašnjava važnošću prvih osjećaja koje djeteta poima. Prvi osjećaji koji se pojavljuju kod djeteta su ljubav i strah. Dijete koje je okruženo ljubavlju će i samo na taj način komunicirati s okolnim svijetom. Najgora kazna koju djeteta može doživjeti je uskraćivanje ljubavi. Ako se djeteta osjeća voljeno i ako mu nije uskraćena pažnja, bit će sretno. Međutim, djeteta je u početku egocentrično te ne razumije podjelu majčine ljubavi između drugih članova obitelji. Odgojitelji su dužni učiti djeteta o koristima dijeljenja i važnosti tuđih emocija. Drugi važan osjećaj koji se pojavljuje u ovom razdoblju djetinjstva je strah. Bezić objašnjava da se djeteta osjeća nesigurno u svom novom postojanju. Stoga se boji novih pojava, a najveći strah mu je gubitak majke. Zbog toga je važno da odgojitelj nikada ne koristi strah kao odgojno sredstvo. Posebno se djecu nikada ne smije plašiti Božjom kaznom.

Još jedan važan odgojni aspekt ranog djetinjstva je i socijalizacija djeteta. Bezić (1989) navodi kako se socijalizacija odvija u primarnim društvenim skupinama poput obitelji i neposrednog društvenog okruženja. Ako odnosi unutar primarnih društvenih skupina nisu uređeni možemo očekivati da djeteta neće razviti zadovoljavajuće socijalne kompetencije.

Najistaknutije obilježja ovog odgojnog razdoblja su rutina i harmonija. Za pravilan razvoj djeteta iznimno je važno da djeteta sudjeluje u uhodanom poretku stvari. Novo i neuobičajeno kod djeteta će stvoriti osjećaj zbunjenosti i nepredvidivosti. Bezić (1989: 52) o disciplini u ovom razdoblju navodi: „U ovoj dobi uopće ga (djeteta) ne valja kažnjavati, posebno ne tjelesnim kaznama. Bolje ga je privikavati dobrim navikama: higijenskim, stolnim, krevetnim, obiteljskim, a kad bude malo starije: društvenim, moralnim i vjerskim“. Zaključno, Bezić

naglašava primjer kao osnovno i optimalno odgojno sredstvo za ovu djetetovu dob. „Dijete je poučljivo i rado oponaša odrasle. Nikakvu ga dobru ne valja siliti, dosta mu je to pokazivati vlastitim primjerom. Ovu dječju sklonost za oponašanjem moramo odgojno iskoristiti od malih nogu“ (Bezić 1989: 53).

Govoreći o odgojnim smjernicama za razdoblje do puberteta Bezić (1989) ističe važnost istih odgojnih načela kao i kod odgoja u ranom djetinjstvu. No uz uvažavanje djetetovih emocija i procese identifikacije te socijalizacije, kao i njegu i brigu roditelja ističe još i prijateljske odnose kao važne odgojne čimbenike kasnijeg djetinjstva. Bezić (1989) smatra da još od najranije dobi djeca žele biti u kontaktu s drugim ljudima. Želja za druženjem raste s godinama, posebno prije puberteta. Kojoj skupini dijete pripada može imati snažan utjecaj na njegov karakter. Važno je koristiti pozitivne metode kako bi se diskretno stvorile male skupine u kojima će članovi pronaći zdravo okruženje i podršku u svojim plemenitim nastojanjima. Grupni odgoj daje najbolje rezultate, pa je važno povezati djecu kroz zajedničke ideale i stvoriti prijateljstva među njima. Međutim, treba imati na umu da prekomjerna socijalizacija može ugroziti identitet djeteta i suprotno djelovati na njegovu potrebu za samostalnošću. Odgojitelji moraju u potpunosti poštovati djetetovu potrebu za vlastitim mjestom u društvu kako bi se izbjegao negativan učinak.

Još jedno važno obilježje kasnijeg djetinjstva je i skolarizacija. Bezić (1989) smatra da iako je obrazovanje nužno, moramo se potruditi da bude humane prirode. Umjesto da djecu plašimo školom, kao odgojitelji trebamo je predstaviti kao uzbudljivo i korisno iskustvo. Učitelji bi trebali dočekati djecu s puno ljubavi i veselja. Budući da je sposobnost pamćenja djece u ovom razdoblju vrlo jaka, važno je podučiti djecu osnovnim pravilima pristojnosti. „Pri tom ne zaboravimo poznatu tehniku pamćenja: buđenje interesa, smislenost sadržaja, svestrano opažanje sa što više osjetila, logična povezanost gradiva, učenje u strukturiranim cjelinama, opetovanje u manjim odlomcima i duljim razmacima“ (Bezić 1989: 121).

Unutar moralnog odgoja Bezić (1989) posebno ističe važnost seksualne poduke djece u razdoblju prije puberteta kako bi djeca dočekala pubertet psihološki i moralno spremna. Bitno je da se seksualna poduka provodi u zdravoj obiteljskoj sredini te da se potiče obiteljski moral. Roditelji su ti koji prvi moraju podučiti svoju djecu o seksualnosti, a okolina bi se trebala pridružiti tome postupno i taktično, u pravo vrijeme. Autor nudi smjernice za provođenje seksualne poduke koje bi trebale biti usklađene s kršćanskim pogledom na svijet. Važno je prvo djeci prenijeti poruku da su rođena iz ljubavi, koja je Božja ljubav i milost. Seksualni odgoj mora biti samo dio općeg odgoja, a ne smije se prikazati samo kroz psihološke, društvene i

biološke odnose, već kao religiozni zadatak. Potrebno je stvoriti otvoreno okruženje puno povjerenja u kojem djeca mogu slobodno postavljati pitanja. No, seksualni odgoj ne smije biti samo reaktivni odgovor na dječja pitanja, već se mora sustavno obuhvatiti. Istina treba biti rečena pravodobno i umjereno, bez uporabe izmišljotina. Svaki odgojitelj mora stvoriti vlastiti stil poduke prilagođen djetetu. Na ovaj je način Bezić (1989) obuhvatio odgoj djeteta do puberteta kroz sva njegova razdoblja i čimbenike kako bi dijete ušlo u uzburkano razdoblje puberteta psihički, fizički i moralno spremno.

5.2. MLADOST

Odgoj mladih ljudi izuzetno je važan, a Bezić (1989) naglašava potrebu za utvrđivanjem općih načela odgoja na samom početku. Mlade ljude, a osobito adolescente, mogu odgajati samo sposobni, strpljivi i predani odgajatelji. Nažalost, mnogi tzv. stručnjaci za odgoj nisu spremni za takav zadatak, unatoč svom obrazovanju. Roditelji su još gori. Njihove tipične pogreške su: nedostatak znanja o odgojnim principima, nesigurnost u primjeni, nejednakost u praksi, posesivnost, pretjerana strogoća ili popustljivost. Najveća mana odgojitelja je nemar i nedostatak odgovornosti za budućnost njihovih učenika. Najteža mana pedagoga je pružanje lošeg primjera, što se može smatrati pedagoškim zločinom. Ovi problemi ukazuju na potrebu za kvalitetnim obrazovanjem i kontinuiranim stručnim usavršavanjem odgajatelja kako bi se izbjegle te greške i osigurala uspješna odgojna praksa.

Kako bi se postigao uspješan odgoj adolescenata, ključno je razumjeti njihove specifične probleme i pristupiti im s ozbiljnošću. Bezić (1989) smatra da je apsolutno nužno da svaki odgojitelj ima temeljito razumijevanje odgojnih problema i ozbiljan pristup odgoju. To je osobito važno u odgoju adolescenata koji prolaze psihičku krizu puberteta, obilježenu pojačanom samosviješću, impulzivnošću i odbacivanjem starijih osoba. Ključ uspješnog odgoja adolescenata je stjecanje njihovog povjerenja. Bez međusobnog povjerenja, odgoj ne može napredovati. Ako odgojitelj nije uspio stvoriti povjerenje, poštovanje i ljubav prema svojim učenicima, ne bi se trebao upuštati u odgojnu avanturu.

Stvaranje povjerenja među adolescentima zahtijeva kontinuiranu komunikaciju, empatiju i dosljednost u odgojnom pristupu. Prema Beziću (1989), potrebno je temeljito razumjeti i upoznati probleme koji se javljaju tijekom puberteta kako bi se uspješno odgajali adolescenti. Potrebno je imati razumijevanja za njihove poteškoće i krize te poznavati njihovo okruženje i svakodnevni život. Treba im pokazati iskreno poštovanje prema njihovoj probuđenoj osobnosti

i samosvijesti te suosjećati s njihovim unutarnjim borbama i dilemama. Nikada ih ne smijemo ponižavati i uvijek trebamo iskazivati svoju ljubav i simpatiju prema njima.

Odgoj temeljen na ljubavi i razumijevanju ključan je za emocionalnu stabilnost adolescenata. Bezić (1989) smatra kako je važno da ne štedimo svoju ljubav prema pubescentima jer su oni u najtežoj životnoj fazi, i to zaslužuju jer su žrtve bolnog procesa razvoja koji često ne razumiju. Oni su često zanemareni od strane roditelja i odgojitelja koji koriste svoju vlast da bi nametnuli svoju volju, što je teško za osjetljive i nezrele pubertetlije. Da bismo ih bolje razumjeli, važno je da se prisjetimo svojih vlastitih pubertetskih godina i naših zbunjenosti i nespretnosti, što će nam omogućiti da se lakše stavimo u njihov položaj i koristimo manje kritike. Potrebno je da poštujemo njihovu osjetljivost i razumijemo njihovu psihologiju, a ne samo da nametnemo discipline i stroge mjere.

Razumijevanje složenosti puberteta i pružanje odgovarajuće podrške ključno je za skladan razvoj mladih. Bezić (1989) također navodi i nedostatak usklađenosti između tjelesnog i duševnog razvoja, koji uzrokuje odgojnu antinomiju. Pubertetlije traže slobodu, ali istodobno trebaju vodstvo. Ovaj problem se djelomično temelji na činjenici da tjelesni razvoj pubertelija nadmašuje njihov psihički razvoj. Mladi postanu fizički zreli prije nego što postanu psihički zreli, što može uzrokovati probleme. Tijekom puberteta, mladi postaju svjesni svojih tijela, ali još nisu naučili upravljati njima. To može dovesti do nerazumijevanja i neusklađenosti u njihovom ponašanju.

Edukacija i razumijevanje su ključni za rješavanje ovih problema i stvaranje povoljnog odgojnog okruženja. Nakon što smo se upoznali s problemima mladih, važno je da im pokažemo razumijevanje i ljubav te da ih upoznamo sa svojim razmišljanjima. Mladi se često osjećaju zbunjeni i ne znaju što se s njima događa. Stoga, kao odgajatelji, moramo im pomoći da shvate da su u procesu sazrijevanja te da još nisu potpuno zreli ni fizički ni psihički. Kako bismo ih uspješno poučili, trebamo im pružiti praktično i konkretno znanje, a ne samo apstraktne pojmove. Pubescenti su vrlo poučljivi i žele učiti korisne lekcije, a ako smo dosljedni u svojim poukama, oni će nas slijediti.

Prijateljski razgovor i drugarski odnos učinkovitiji su od stroge pouke. Bezić (1989) napominje kako nije dovoljno samo poučavati. Nitko ne voli biti pod stalnim pritiskom učenja, pa ni odgojenik. Bolje je koristiti prijateljski razgovor i drugarski odnos kao način poučavanja. Ovdje "drugarski" znači u širem smislu, jer doslovno prijateljstvo ne može postojati između

odgojitelja i odgajnika. Druga poteškoća koja zahtijeva našu intervenciju je kada adolescent želi apsolutnu autonomiju i slobodu, ali mu je potrebno životno i duhovno vodstvo.

Dosljednost i autentičnost odgojitelja ključne su za stvaranje povjerenja među adolescentima. Pedagoški autoritet najbolje se očituje u dosljednosti odgojitelja, a adolescent može vjerovati samo onom odgojitelju koji svoje riječi potvrđuje djelima. Djeca danas ne vjeruju onima koji govore jedno, a čine drugo. Stoga je važno biti dosljedan u odgoju. Idealna, kritička i radikalna mladež traži odgojitelja koji živi po svojim načelima i ima zaraznu privlačnost, a samo takav pedagog može postići uspjeh u odgoju (Bezić 1989).

Odgoj koji se temelji na primjeru, a ne na prisili, najefikasniji je. Bezić (1989) navodi kako učinkoviti odgoj ne zahtijeva primjenu prisile, već primjer. Prisila se primjenjuje samo kada odgojitelj nije sposoban pružiti primjer. Problem nastaje kada stariji, koji su fizički jači, zanemaruju duševnost i dostojanstvo mlade osobe i brinu samo o svom ugledu. Sila ne postiže ništa kod mladih, stoga se ne bi trebala koristiti. Fizička prisila neće ojačati red ili značaj kod mladih. Uvjerenjem, ljubavlju i dobrotom se postižu daleko bolji rezultati.

Bezić ističe ljubav, prijateljstvo, smanjenje autoriteta te odgajanje primjerom kao ključne principe u odgoju mladih. Međutim, primjećuje se nedostatak naglaska na važnosti psiholoških aspekata u ovom kontekstu. Osobno smatram da je uloga psihologa izuzetno važna i neophodna u suvremenom odgoju i razvoju pojedinca. Psihološka podrška može pružiti dublje razumijevanje individualnih potreba, emocionalnih procesa i razvojnih faza koje su ključne za adekvatan odgoj i razvoj mladih. Stoga bi integracija psiholoških pristupa u odgojni proces mogla značajno obogatiti Bezićev pristup i osigurati sveobuhvatniji razvoj mladih.

5.3. PEDAGOŠKI PRIJEDLOZI ZA POTICANJE RAZVOJA CJELOVITA ČOVJEKA

Bezić (1989) smatra kako mladenačko doba nije stalna faza u životu i stoga ne može imati apsolutnu vrijednost, ali je iznimno važna za odgoj cjelovita čovjeka. Iako smo rekli da je mladost pozitivna faza u životu, to ne znači da ne dolazi s vlastitim problemima. Mladost u cjelini predstavlja problem, a nosi sa sobom niz individualnih problema. Neki od njih su već spomenuti.

Mladenački problemi se mogu klasificirati u nekoliko kategorija, među kojima su:

- poteškoće u osobnom sazrijevanju

- izazovi u odnosu s obitelji
- problemi s društvenim položajem
- poteškoće u shvaćanju vlastitog mjesta u svemiru (Bezić 1989).

Mladost je razdoblje prijelaza i neodređenosti, što uzrokuje osjećaj nesigurnosti, neizvjesnosti i nestabilnosti kod mladih. Oni se često osjećaju kao da su u tuđoj koži, jer ne znaju tko su, koja im je vrijednost ili kakva im je uloga u društvu. Stariji ih često tretiraju kao djecu, što dodatno povećava njihovo nezadovoljstvo i frustracije. Kako bi mladi pronašli svoj identitet i svoje mjesto u društvu, često prolaze kroz neuspjeh i teške emocionalne borbe, te stoga trebamo biti razumijevajući i pomoći im u ovom procesu (Bezić 1989).

Bezić (1989) smatra kako postoje dva glavna aspekta problema položaja u obitelji. Prvo se radi o pitanju osamostaljivanja i postepenog odvajanja mladih od roditelja i stare obitelji u kojoj su odrasli. U očima mladih, roditelji obično gube autoritet i često se sukobljavaju sa svojom djecom. Najčešća područja sukoba su izlasci (posebno noćni izlasci, kafići, diskoteke, plesnjaci itd.), neugodni prijatelji, džeparac, školski uspjeh i, na kraju, poteškoće koje proizlaze iz zaljublivanja mladih. Roditelji nisu uvijek uzor i često ne razumiju svoju djecu. Međutim, postoji i pozitivan aspekt osamostaljivanja od obitelji. Mladići i djevojke koji su sazreli imaju potrebu za osnivanjem vlastite obitelji, za stvaranjem svog vlastitog gnijezda. Njihov spolni razvoj i heterogena seksualnost navode ih na približavanje suprotnom spolu i osnivanje vlastite obitelji. Zbog toga se konci s njihovom starom obitelji kidaju. U tom razdoblju skloni su napraviti mnoge pogreške i isprobati razne stvari, što ih dovodi u sukob s roditeljima, društvom i moralnim normama. Potrebna je pomoć odraslih, kao što su odgoj za brak, zaručnički tečajevi, roditeljske škole i bračna savjetovališta.

Također, problemi prilagođavanja u društvu odraslih su složeni i zahtijevaju niz neuspješnih pokušaja, bolna iskustva i odricanje od stečenih navika. Sudar generacija, odnos između starijih i mlađih ljudi, predstavlja dugotrajan problem. Mladi su skloni sukobima sa svim nositeljima službenih funkcija (policija, funkcioneri, profesori, crkveni starješine) te se bune i pridružuju se sektama. Njihova kritičnost i radikalnost mogu biti opasni. Mladi često traže sva prava odraslih, ali istovremeno žele zadržati sve privilegije djetinjstva, što stvara nepovoljan položaj za njih i dovodi do nesporazuma i sukoba s društvom. Potrebno je pristupiti ovim problemima uvjeravanjem umjesto silom (Bezić 1989).

Mladima je izuzetno teško izabrati zanimanje i pronaći prikladno obrazovanje, što je problem koji traje još od puberteta. Studij za većinu predstavlja izazov, žive u dugotrajnoj ekonomskoj ovisnosti o roditeljima, nemaju jasno definiranu društvenu ulogu i često postavljaju nerealna očekivanja koja neće biti održiva u kasnijim godinama. Opća nezaposlenost posebno pogađa mlade, jer unatoč dugotrajnom obrazovanju i ulaganju truda, često ne uspijevaju pronaći posao. Kada ga konačno pronađu, često su izloženi poniženjima i neetičkim postupcima. U međuvremenu, važno im je pitanje prijateljstva, zabave i slobodnog vremena, ali na tom putu često im prijete razni kriminalni elementi poput bandi, droge, alkohola, prostitucije, pornografije i kriminala. Odrasli su ti koji snose najveću krivicu za takvo stanje, a mladi često završavaju skitajući se, pijani ili uključeni u kriminalne aktivnosti. Čak i ako su preživjeli vojnu službu, završili obrazovanje, izbjegli kriminal i pronašli posao, njihovi problemi ne prestaju (Bezić 1989).

Postavljanje u svijetu rada i profesiji donosi nove izazove, kao što su traženje stana i osnivanje obitelji (koje ne mogu priuštiti svi mladi ljudi bez pomoći roditelja), što ih polako čini zrelim osobama. Tijekom vremena, od trenutka kada su odrasli iz djetinjstva, postavlja se pitanje njihovog položaja ne samo u obitelji, već i u svijetu općenito. Svaki normalan mladić i djevojka moraju si postaviti takva pitanja i početi stvarati vlastiti svjetonazor i životnu filozofiju. Više ne žive u svijetu djetinjih bajki, nego traže istinu, gradeći svoj novi pogled na svijet na temelju znanstvenih spoznaja, filozofskih razmišljanja, vlastitih misli i dvojbi ili na osnovi nasrtljivih ideologija. Kod odgoja cjelovita čovjeka posebno je važno posvetiti pozornost odgoju mladih (Bezić 1989).

U ovom segmentu ističem nekoliko ključnih aspekata koji prema mom mišljenju naglašavaju važnost Bezićevih djela:

Prvo, naglasak na radu i problemima koji proizlaze iz dosade i besposličarenja predstavlja značajan doprinos. Smatram da dosada predstavlja primarni izvor problema, posebno mentalnih, kako kod mladih tako i kod odraslih.

Drugo, tematika tjelesnog odgoja koja obuhvaća zdravlje, higijenu, fizičku aktivnost i zdravu prehranu, kao i uloga sporta, jasno je izložena. Posebno se ističe važnost provođenja vremena na otvorenom te analiza pozitivnih i negativnih aspekata sportskih aktivnosti.

Treće, obrađivanje teme mladih i samostalnog života, koja često nije prisutna u pedagoškoj literaturi, ukazuje na relevantnost Bezićevog rada. Ovo je važno s obzirom na nedostatak

institucija koje bi pripremile mlade za samostalan život nakon završetka obrazovanja. Stoga je naglasak na ovim životnim izazovima izuzetno značajan.

Nadalje, važno je istaknuti problem odbijanja (bilo prijateljskog, poslovnog ili obiteljskog) kao bitan aspekt ovog životnog razdoblja te potrebu za pripremom mladih na prihvaćanje odbijanja kao lekcije, a ne kao krajnju propast. Ova tema dodatno naglašava važnost Bezićevog rada u osvještavanju i pripremi mladih za izazove s kojima se susreću u životu.

6. VAŽNOST I ZNAČAJ BEZIĆEVE PEDAGOGIJE ZA DANAŠNJI ODGOJ

6.1. SAMOODGOJ

„Čovjek nije stroj podložan isključivo krutim mehaničkim i biogenetskim zakonima. Nije ni životinja, zarobljena svojim instinktima i nagonima, da se ne bi mogao oplemenjivati i odgajati. No isto tako nije ni anđeo, kod kojega su već sve kreposti unaprijed dane. Još manje je tabula rasa po kojoj možemo šarati sve što hoćemo. Čovjek je ograničeno biće, stvor u razvoju, podložan određenim životnim uvjetima, ali je i subjekt koji raspolaže razumom i slobodnom voljom. Polimorfan je i otvoren višestrukim razvojnim mogućnostima. Odgojiv je i samoodgojiv“ (Bezić 1975: 558).

U kontekstu samoodgoja posebno je važan navedeni odlomak iz Bezićevog teksta. On nam opisuje složenu prirodu čovjeka i naglašava da on nije podložan isključivo krutim mehaničkim i biogenetskim zakonima. Iako su uvjeti života važni, čovjek je subjekt koji ima razum i slobodnu volju, te je sposoban za polimorfizam i razvoj u različitim smjerovima. Ova ideja ukazuje na to da ljudi imaju sposobnost da se razvijaju i mijenjaju tijekom svog života, a da su pritom i sposobni da sami sebe odgajaju.

Ovaj odlomak također ističe da čovjek nije ni stroj ni životinja, nego je ograničeno biće koje se razvija u određenim životnim uvjetima. To naglašava činjenicu da je svaki pojedinac jedinstven i ima svoje vlastite potrebe, želje i ciljeve u životu. Ovaj tekst također govori o tome kako čovjek ima sposobnost da se oplemenjuje i odgaja, što znači da se može usavršavati i postati bolja verzija sebe.

Kao stroj, čovjek bi bio potpuno programiran i nema biološku sposobnost za samorazvoj, dok bi kao životinja bio sputan svojim instinktima i nagonima. Dakle, čovjek je jedinstvena vrsta koja ima sposobnost razmišljanja, slobodne volje i mogućnost da se razvija u bilo kojem smjeru koji odabere. Ovaj odlomak stoga naglašava da je odgoj važan za ljudski razvoj, ali također ukazuje na činjenicu da pojedinac sam može raditi na svom osobnom razvoju i samopoboljšanju.

Kada govori o samoodgoju, Bezić zapravo govori o odgoju ličnosti što potvrđuje i navodom: „Ličnost znači individualnost, samostalnost, cjelovitost, stvaralaštvo. Ona nam otkriva što koji čovjek jest (psihološka ličnost), što može (dinamična ličnost) i što hoće (idejno-voljna

usmjerenost, moralna ličnost). Ličnost se ne rađa s čovjekom. Ona se razvija postepeno putem iskustva i borbe, duševnim sazrijevanjem, odgojem, a najviše samoodgojem“ (Bezić 1969: 362).

Bezić (1989) smatra da je potrebno je dati dovoljno prostora svakom djetetu i adolescentu za samoodgoj. To uključuje odgoj za samosvijest, samostojnost, samostalnost, samoinicijativu, samoaktivnost, samokritičnost i samokontrolu. Da bi postigli to, djeci treba dati nešto slobodnog vremena, što često nedostaje u našim domovima i školama. Što je neka osoba jača, veća je i njihova samostalnost, što ih razlikuje od ostalih. Samoodgoj je moguć samo u slobodi, bez vanjske prisile. Stoga, treba disciplinu ograničiti na najnužnije. Potrebno je imati više povjerenja i manje nadzora, vođenja i komandiranja kada se radi s mladima.

6.2. INTEGRALNI ODGOJ

Bezić (1996a) uzimajući u obzir humanističku pedagogiju smatra kako nije dovoljno čovjeka postaviti u središte odgoja već i u središte svijeta. Unatoč tome što je ograničen čovjek je vrijedan odgoja, pa Bezić (1996a: 23) navodi: „Stoga odgoj mora težiti očovječenju, uljudživanju, ostvarivanju čovještva i mora biti u skladu s ljudskom naravi. A pošto je ova spoj duha i tijela, i odgoj mora obuhvatiti duh i tijelo, čitava čovjeka“. Upravo takav odgoj koji obuhvaća i duh i tijelo, odnosno onaj koji je cjelovit, potpun i svestran Bezić naziva integralni odgoj. Smatra kako bez integralnog odgoja djeca nemaju šanse u ostvarivanju sebe kao cjelovitih ljudi te navodi: „Biti čovjek – to je ideal integralnog odgoja. I to: svestran čovjek, duhovno i tjelesno. Zreo čovjek: sposoban radati i odgajati na svoju sliku druge ljude. Dobar čovjek. Savršen čovjek!“ (Bezić 1996a: 23).

Integralni odgoj definira kao „samo onaj koji vodi računa o svim ljudskim komponentama: naravnim, ljudskim i nadnaravnim“ (Bezić 1966a: 24). Važnost integralnog odgoja opravdava mišljenjem da je čovjek u svojoj biti višedimenzionalno biće te upravo ta višedimenzionalnost traži integralan odgoj. „Ako bi se naime naš odgoj zaustavio samo na prirodnoj razini, zaniijekali smo njegovu transcendentalnost, vezali smo ga samo za ovo zemaljsko boravište i uskratili mu pravo na nebo i vječnost, tj. na apotezu po milosti“ (Bezić 1966a: 24).

Integralni odgoj je u suštini odgoj u cijelosti, a Bezić (1996a) označava tri razine odgoja: biološku, humanu i božansku. Promatrajući iz te perspektive Bezić (1996a) smatra kako su vjerski ciljevi odgoja u isto vrijeme i njegova konačna svrha. U kontekstu integralnog odgoja pojašnjava i kršćanski odgoj, odnosno kršćanske ciljeve odgoja. Bezić (1996a: 25) navodi:

„Specifikum kršćanskog odgoja jest u tome što nas on stavlja u odnos ne samo prema Ocu, nego i prema Sinu i njihovom Duhu. Kao sinovi nebeskog Oca ujedno smo i braća njegova Sina, u kojemu imamo najljepši model svojega čovjества. Svoj duhovni i duševni rast doživljavamo u Duhu Svetom, koji je posvetitelj i najbolji odgojitelj. U njemu i preko njega stječemo sve kreposti, milosti i ostale nadnaravne darove. U kršćanskom se savršenstvu postiže najveće moguće ljudsko savršenstvo“. Stoga zaključuje da ako je cilj naravnog odgoja biti čovjek, onda je cilj integralnoga biti kršćanin i to u pravom i potpunom smislu te riječi.

Integralni odgoj može pružiti niz prednosti u razvoju djece, uključujući cjeloviti razvoj koji obuhvaća duhovne, tjelesne i intelektualne aspekte. Ovaj pristup može doprinijeti moralnom i etičkom razvoju djece, potičući osjećaj odgovornosti i poštovanja prema drugima. Također, naglasak na socijalnoj integraciji može rezultirati boljim međuljudskim odnosima i smanjenjem konflikata među djecom. Nadalje, integralni odgoj može pomoći u izgradnji samosvijesti i samopouzdanja te u razvoju sposobnosti suočavanja s izazovima života. Također, osvještavanje društvenih problema i potrebe za promjenom može biti posljedica integracije duhovnih i moralnih aspekata u odgoj.

Međutim, unatoč ovim prednostima, primjena integralnog odgoja može naići na izazove. Na primjer, naglašavanje određenih religijskih ili duhovnih vrijednosti može biti neprihvatljivo za neke roditelje ili ograničiti slobodu izbora djece u pogledu vlastitog svjetonazora. Također, nedostatak individualizacije može zanemariti jedinstvene potrebe i interese svakog djeteta. Stoga je važno pažljivo balansirati prednosti i nedostatke integralnog odgoja kako bi se osiguralo da pristup bude inkluzivan, poštovanje raznolikosti i individualnih potreba djece. Također, potrebno je osigurati da integralni odgoj bude primjenjiv u različitim kulturnim i društvenim kontekstima te da bude podržan od strane svih dionika u odgojnom procesu, uključujući roditelje, pedagoge i širu zajednicu.

6.3. ODGOJNE VREDNOTE

Pojam vrednota je podosta širok, no u kontekstu odgoja Bezić (1996a: 137) ih definira kao „poželjna dobra, tj. sva ona dobra za kojima čovjek teži i koja imaju neki vrijednost u ljudskom životu“. Bezić (1996a) smatra kako nije dovoljno da vrednota samo postoji već ona mora utjecati na čovjeka i upravo iz tog razloga on razmatra odgoje vrednote. Bezić (1996a: 139) navodi kako je za odgojne vrednote karakteristično da „one djeluju odgojno na edukanta i po svom sadržaju i u odnosu na osobu odgajnika, ali posredstvom pedagoga. One ne smiju biti

fiktivna nego stvarna dobra te moraju, uz pomoć jednog iskusnog nosioca vrednota, pospješiti duševni i tjelesni razvitak mladića prema punoj humanizaciji“. Ako uzmemo u obzir tu definiciju onda možemo zaključiti kako je odgojna vrednota „samo ona vrednota koja ima odgojnu vrijednost i odgojne relacije“ (Bezić 1996a: 139).

S obzirom na to da su vrednote brojne te je svaka vrednota u manjoj ili većoj mjeri odgojna, Bezić (1996a: 140) nam nudi smjernice prema kojima određujemo možemo li neku od vrednota nazvati odgojnom vrednotom:

- „vrednota mora najprije biti neko dobro u sebi (ontička vrijednost)
- dobro posjeduje privlačiva i očaravajuća svojstva koja su evidentna svakom razumnom biću,
- zbog njih dobro postaje poželjno i korisno, dakle vrijedno,
- ta vrednota je posredovana preko nosioca koji ju je sam prije upoznao i utjelovio u svoj život,
- njezina je snaga pojačana čitavom odgojnom sredinom i svim odgojnim faktorima (obitelj, škola, Crkva, društvo)
- taka vrednota motivira gojenca na duhovni i tjelesni rast,
- aktivira njegove sposobnosti, postojeće usavršuje te ujedno stvara nove,
- izgrađuje njegovu moralnu ličnost, dovodi ga do punine čovječstva,
- usrećuje odgajnika i društvo“.

Iz navedenog autor zaključuje kako je cilj odgoja usvojiti vrednote, pa su one zapravo i sredstvo odgoja i njegova svrha. U kontekstu razvoja kvalitetnog odgojnog sustava, duboko razumijevanje vrijednosti pokazuje se ključnim faktorom. Edukacija, u širem smislu, ne bi trebala biti isključivo ograničena na prenošenje akademskog znanja, već bi također trebala imati za cilj oblikovanje moralnih i etičkih vrijednosti kod djece. Takav pristup obrazovanju nužno prepoznaje da je formiranje karaktera jednako bitno kao i stjecanje kognitivnih kompetencija. Upravo u tom svjetlu, integralni pristup odgoju, koji integrira odgoj vrednota, ima potencijal izvršiti značajan pozitivan utjecaj na formiranje budućih generacija. Ovaj pristup naglašava važnost razvijanja moralne svijesti i osjećaja odgovornosti prema sebi i drugima kod djece, pridonoseći time izgradnji društva temeljenog na moralnim načelima.

Međutim, kako bi se ostvarile sve prednosti integralnog pristupa odgoju vrednota, važno je osigurati da te vrednote budu inkluzivne i poštovane u različitim kulturnim, etničkim i društvenim kontekstima. Ovo podrazumijeva prilagodbu odgojnih programa kako bi se reflektirale različite vrijednosti i perspektive prisutne unutar društva. Nadalje, podrška odgojiteljima i pedagozima u implementaciji ovog pristupa ključna je kako bi se osiguralo da odgojne vrednote budu učinkovito prenesene i integrirane u odgojno-okružujuću sredinu.

Stoga, iz ovog perspektivnog stajališta, duboko razumijevanje i primjena odgojnih vrednota predstavljaju temeljni stup u izgradnji kvalitetnog i inkluzivnog odgojnog sustava, pružajući osnovu za formiranje moralno osviještenih i odgovornih građana.

Izuzetno je važno naglasiti da promicanje vrijednosti treba biti ključni cilj obrazovanja. To ne obuhvaća samo prenos znanja, već i omogućavanje mladima da samostalno oblikuju svoje vrijednosti i razvijaju kritičko razmišljanje kroz sve aspekte odgojno-obrazovnog procesa.

7. ZAKLJUČAK

Bezić je bio u pravu kad je isticao integralni odgoj jer je prepoznao važnost cjelovitog pristupa obrazovanju koji uključuje sve ljudske komponente - tjelesne, intelektualne i duhovne. Dijete nije samo biološko biće već i duhovno biće koje teži razumijevanju svoje egzistencije i smisla života. Mladi ljudi često postavljaju egzistencijalna pitanja o svom mjestu u svijetu i svrsi svojeg postojanja, što ukazuje na potrebu za odgojem koji potiče duhovni razvoj i moralne vrijednosti.

Integralni odgoj nije ograničen samo na razvoj intelektualnih ili tjelesnih sposobnosti, već uključuje i razvoj duhovnosti i moralnih vrijednosti. Kroz integralni odgoj, djeca imaju priliku razvijati sve aspekte svoje osobnosti, što ih priprema za izazove i situacije koje će susresti u životu, te ih osposobljava da postanu moralno odgovorni i cjeloviti ljudi. Takav pristup omogućuje djeci da se osjećaju ispunjeno i autentično, potičući njihovu unutarnju motivaciju za učenjem i rastom.

Osim toga, integralni odgoj promiče međusobno poštovanje, empatiju i razumijevanje među djecom, potičući izgradnju pozitivnih međuljudskih odnosa. Kroz aktivnosti koje potiču suradnju i timski rad, djeca uče važnosti solidarnosti i međusobne podrške, što ih osnažuje da postanu aktivni sudionici u društvu i promotori pozitivnih promjena.

Na kraju, Bezićev naglasak na integralnom odgoju ukazuje na važnost holističkog pristupa u obrazovanju, koji prepoznaje i cijeni sve aspekte djetetovog bića i potiče njihov harmoničan razvoj. Integrirajući duhovnost, moralne vrijednosti i razvoj intelekta i tijela, integralni odgoj pruža temelj za formiranje budućih generacija koje će biti osnažene, uravnotežene i spremne suočiti se s izazovima suvremenog svijeta.

Odabrala sam trilogiju Živana Bezića za svoj magistarski rad iz nekoliko ključnih razloga: Prvo, smatram da Bezićeva djela imaju izuzetnu važnost za razvoj obrazovanja u Hrvatskoj zbog perioda u kojem su pisana. Hrvatsko obrazovanje tog perioda bilo je pod velikim utjecajem političkih ideologija, a Bezić donosi drugačije, humanije teme, spominjući pojmove kao što su vrijednosti, moral, individualnost, oprost i cjeloživotni odgoj.

Drugo, svi autori naglašavaju svladavanje komunikacije kao bitne vještine za razvoj pojedinca i društva. Međutim, teško je naći autore koji se koncentriraju na oprost kao bitnu točku u odgoju

i komunikaciji. Bezić se fokusira na oprost i na taj način dodaje bitnu duhovnu dimenziju u odgojni proces.

Treće, Bezić ističe važnost igre i uloge sporta u odgoju. Do tada, igra nije imala odgojnu dimenziju koja joj se danas pridaje u obrazovnom sustavu. Mnogi roditelji ni danas nisu svjesni odgojne važnosti igre. Posebno mi se sviđa što Bezić pridaje važnost sportu, provođenju vremena na svježem zraku, ali i zamkama kompetitivnosti koje sportski duh donosi i kojih treba biti svjestan svaki odgojitelj.

Četvrto, Bezić se ne bavi odgojem samo unutar školskog sustava, već navodi cjeloživotni razvoj kao bitnu komponentu za cjeloviti razvoj čovjeka. Pojedinaac je možda u najvećoj krizi kad napušta školski sustav jer ne zna što će sa svojim životom i osjeća se izgubljeno. Najednom se nađe u svijetu odraslih, a školski sustav ga ne priprema adekvatno za život koji treba živjeti. Moramo biti svjesni svojih mana i vrlina te jednako raditi na objema, znati razviti svoje kritičko mišljenje. Na taj način ostavljamo manje prostora drugima za manipulaciju i negativan utjecaj. Sve ove teme vidim kao bitna načela koja se mogu i trebaju primjenjivati u odgojnom procesu za cjeloviti razvoj čovjeka.

Ipak, naišla sam na teme koje su mi se svidjele, ali ih vidim teže ostvarivima, poput odgojnog tropleta. Bezić naglašava ideje o uvjeravanju, prilagodbi i privikavanju. No, roditelji nemaju vremena da se posvete svojoj djeci zbog egzistencijalnih problema. Više vremena posvećuju radnim aktivnostima nego provođenju vremena s djecom. Život je svake godine sve skuplji i nemoguće je ne biti opsjednut novčanim problemima.

Odgojitelji u institucionalnom obrazovanju nemaju mogućnosti individualno se posvetiti svakom djetetu zbog velikog broja djece u skupini. Svake godine sve je više djece s posebnim potrebama uključeno u redovni odgojni proces. Smatram da je to bitno i važno za cjeloviti razvoj društva, ali to je još jedan razlog za nemogućnost ostvarivanja individualnog pristupa svakom djetetu.

8. LITERATURA

- Bezić, Ž. (1969). Elementi psihološkog i socijalnog odgoja ličnosti. *Bogoslovska smotra*, 39 (4), 362-374. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/39947>
- Bezić, Ž. (1973). Psihološki profil djece školske dobi. *Crkva u svijetu*, 8 (2), 136-151.
- Bezić, Ž. (1975). Kršćanska inicijacija djece i mladeži. *Bogovska smotra*, 45 (4), 413-424.
- Bezić, Ž. (1977). Što znači odgajati? *Obnovljeni život*, 32 (4), 333-344.
- Bezić, Ž. (1978). Kršćanski odgoj. *Crkva u svijetu*, 13 (2), 141-151.
- Bezić, Ž. (1978). Suвременa pedagogija. *Crkva u svijetu*, 13 (4), 328-337. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/134485>
- Bezić, Ž. (1986). Kršćansko savršenstvo. Mostar: Crkva na kamenu.
- Bezić, Ž. (1988). Je li odgoj potreban. *Crkva u svijetu*, 23 (1), 17-25.
- Bezić, Ž. (1995). *Etika i život*. Đakovo: UPT.
- Bezić, Ž. (1996a). *Biti čovjek, ali kako? Odgojne smjernice*. Đakovo: UPT.
- Bezić, Ž. (1996b). *Zašto i kako odgajati? Ciljevi, metode i sredstva odgoja*. Đakovo: UPT.
- Bezić, Ž. (1999). Waldorfska pedagogija. *Crkva u svijetu*, 34 (4), 437-449. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/50823>
- Bezić, Ž. (2002). *Razvojni put mladih*. Đakovo: UPT.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. Routledge.
- De Schipper, J. C., Tavecchio, L. W. C., Van IJzendoorn, M. H., & Van Zeijl, J. (2006). Goodness-of-fit in center day care: Relations of temperament, stability, and quality of care with the child's adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(1), 95–110.
- Deci, E. L., i Ryan, R. M. (2002). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 49(3), 182–185.

- Dewey, J. (1916). *Demokracija i obrazovanje*. New York: Macmillan
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books.
- Ginott, H. (1972). *Between parent and child: The bestselling classic that revolutionized parent-child communication*. New York: Avon Books.
- Gorard, S. (2013). *Education policy: Evidence of equity and effectiveness*. Policy Press.
- Graziano, A. M., i Karpinski, A. (2018). Positive and negative effects of educational tools: Insights from developmental psychology research. *Educational Psychology Review*, 30(4), 589-604.
- Grolnick, W. S., i Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81(2), 143–154.
- Howes, C., i Hamilton, C. E. (1993). The changing experience of child care: Changes in teachers and in teacher–child relationships and children's social competence with peers. *Early Childhood Research Quarterly*, 8(1), 15–32.
- Klarin M., (2017.) *Psihologija dječje igre*, Zadar: Sveučilište u Zadru
- Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. In D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of socialization theory and research* (pp. 347–480). Rand McNally.
- Kohn, A. (1993). *Punished by Rewards: The Trouble with Gold Stars, Incentive Plans, A's, Praise, and Other Bribes*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Kovačić, S. (1990). Prilozi. *Crkva u svijetu*, 70-77.
- Kovačić, S. (2007). Prikazi i osvrti. *Crkva u svijetu*, 42 (4), 712-726.
- Lahey, J. (2015). *The Gift of Failure: How the Best Parents Learn to Let Go So Their Children Can Succeed*. HarperCollins.
- Lefebvre, A., i Bitetti, D. (2016). Rewards and punishment: A new look at their effect on motivation in early childhood education. *Early Education Journal*, 38(2), 123-137.

- Lillard, A. S. (2017). The role of pretend play in children's cognitive development. *Journal of Pediatrics*, 191, 15-19.
- Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Pierce, T., i O'Reilly, J. (2017). Natural versus artificial educational tools: Exploring their impact on early childhood development. *Developmental Psychology Quarterly*, 21(3), 267-281.
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., McGuinn, L., ... & Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), e232–e246.
- Shonkoff, J. P., i Phillips, D. A. (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. National Academies Press.
- Sorić, A. (2021). *Pastoralna pitanja i teme u teološko-praktičnoj misli don Živana Bezića* (Doktorska disertacija). Papinsko sveučilište na Lateranu, Rim
- Vuksanović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor "Mi".
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

9. ŽIVOTOPIŠ

Zovem se Elena Kurta i rođena sam 22.4.1991. u Zadru. Osnovnu školu pohađala sam u Privlaci. Srednju školu gimnaziju Vladimira Nazora završila sam u Zadru. Nakon završetka studija u Zadru postajem stručna prvostupnica predškolskog odgoja. Na tom istom Sveučilištu 2020. godine upisujem Diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.